

Teuvo Pakkala

Pikku ihmisiä

Kustannusosakeyhtiö Otava

PIKKU IHMISIÄ

TEUVO PAKKALA

PIKKU IHMISIÄ

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVAN
KIRJAPAINO, HELSINGISSÄ, 1913

VELI

ENSIMÄINEN LUKU.

Laura ei ollut nukeista välittänyt lainkaan. Mutta kerran ollessaan äitinsä kanssa kaupungilla kävelyllä hän yhtäkkiä pysähtyi myymälän ikkunan ääreen, jossa oli nukkeja, osotti niistä muuatta ja äitinsä hämmästykseksi sanoi:

»Osta, äiti, tuo minulle.»

Se oli kyllä sievä nukke, jonka saattoi asettaa istumaan tahi seisomaan, kädet erilaisissa asennoissa. Mutta äidin mielestä siellä oli paljon kauniimpia ja sellaisia, jotka puhuivatkin lausuen muutamia sanoja. Hän niitä tarjoteli, vaan Laura ei huolinut kuin siitä, jota oli osottanut.

Kun nukke tuotiin kotia, niin vanha Leena, kyökkipiika, joka sattui olemaan läsnä laattikkoa avattaessa, siunasi ja löi kahta käm-

mentä yhteen, sieppasi nukan ja juoksutti sen lehtorin kamariin:

»Lehtori, katsokaa! Rouvanne koulutyttonä, ihan ilmetty.»

Lehtori ei ollut nähnyt rouvaansa ennenkuin aikaisena neitinä, oli tutustunut häneen vasta jonkun aikaa ennen kihlaustaan. Vikkelästi hän otti silmälasinsa, jotka lukiessaan oli pannut pöydälle, ja alkoi hymysuin tarkastella nukkea. Mutta hän epäilevästi pudisti päätään. Ei hän keksinyt mitään yhdennäköisyyttä nukessa. Hän päätteli itsekseen, että aina liioittelevan Leenan koko touhu johtui siitä, että Leena nähtävästi piti nukan taivaansinisiä silmiä ylen kauniina. Mutta ettei Leena mitenkään tulisi nolatuksi innostuksessaan, lehtori hänelle ominaisen hienon kohteliaisuuden lisäksi sanoi mahdollisimman ystävällisellä äänellä:

»Kyllä minä kuvittelisin rouvan pikku tyttönä hieman toisen näköiseksi.»

Leena oli hämmästyksissään aivan kuin olisi yhtäkkiä unesta herännyt siihen lehtorin eteen seisomaan. Ei nukke nyt hänestäkään ollut rouvan näköinen yhtään. Ja häpeissään hän itsekseen jupisi:

»Mikä minua taas höpsytti?»

Mutta miten ollakaan, nukke lehtorin käsissä sattui makaavaan asentoon, jolloin se sulki silmänsä. Silloin lehtori hämmästyneenä lausui:

»Todellakin! — Todellakin vaimoni näköinen.»

Hymy nuken kasvoilta oli kokonaan kadonnut ja suun ympärillä oli hempeän vakava, hie-
man surumielinen ilme.

»Soma nukke», ihasteli lehtori hyväntuulisenä.

Hän riemastui kuultuaan, että vihdoin oli löytynyt nukke, joka miellytti Lauraa, hänen ainokaistaan. Hän ryhtyi heti puuhaan saadaakseen nukelle oman varsinaisen asunnon. Teetti kerrassaan pienen rakennuksen, jossa oli kaksi huonetta, sali ja kamari, parahiksi suuria nukelle, täydellisesti sisustetut. Niin että kun tämä pieni talo oli sijoitettu lehtorin rouvan kamariin ja Laura saanut sen mielensä mukaiseen järjestykseen, Leena käskettynä katsomaan sitä huudahti:

»No mutta mun päiviäni! Ihan kuin oikeassa talossa, puntista prikkun. Ja niin juhlallista, että sydäntä hytkyttää.» Omin valtoinsa pul-

pahteleva naurunhörähdys kuului tuon tuostakin Leenan maatessa lattialla tirkistämässä pienen talon ikkunasta sinne sisälle.

Laura näet oli järjestänyt niin, että oli katsottava määrätystä ikkunasta, ja siitä nähdäkseen piti katsojan paneutua pitkälleen lattialle. Lehtorin rouvalle, joka oli nuori ja tyttömäinen, oli se yhtä helppoa kuin Lauralle itselleen, mutta lehtorinkaan, joka oli jo vähän ikämies, ei auttanut muu kuin lattialle mahalleen!

»Todellakin», sanoi lehtori äänellä, joka ilmaisi, että vaivan maksoikin näkemänsä.

Pienestä ikkunasta tirkistäissä näkyi verhoitteisesta oviaukosta vain vähäinen osa nukkelan sänkykamaria häämöittäen salaperäisessä valossa, joka sinne tunkeutui sen värikäiden ikkunain läpi. Mutta saliin oli avara näköala. Katsojan vastaisella seinällä oli sohva. Siinä istui nukke omissa onnellisissa ajatuksissaan ja kasvoilla hymy, kirkas ja iloinen kuin peipon viserrys keväällä. Sohvan yläpuolella oli tauluna muuan Lauran äidin valokuva nuorena tyttösenä, sekin hymyilevä. Päätyseinässä olevista kahdesta ikkunasta, joiden vä-

lissä oli suuri kuvastin, paistoi päivä helakasti. Luonnossa oli kaunis syksyinen päivä, mutta tuon leikkimaailman pienessä talossa oli täysin kesän tunnelma.

»Kiitoksia», lausui lehtori noustuaan ja otti Lauran syliinsä. »Isä pyytäisi saada ehdottaa nukkelan nimeksi: Päivölä. Mutta mikä on nuken itsensä nimi?»

»Kirsti», vastasi Laura.

»Todellakin! Äidin kaima.» Lehtori suuteli tytärtään.

Laura makasi Päivölän edessä joka päivä. Väliin tuntimääriä liikahtamatta.

»Mitä sinä siellä näet?» kysyi kerran äiti uteliaana paneutuessaan hänen viereensä lattialle.

»Katso, äiti. Kirsti on aivan kuin ajattelisi jotakin hyvin hauskaa. Eikö ole?» sanoi Laura.

»Niin on.»

»Mitähän se ajattelee?»

»En tiedä, kultaseni.»

»Minun niin haluttaisi tietää, mitä se ajattelee. Koeta sinä, äiti, sanoa.»

»Rakas kultaseni, ei äiti osaa sanoa.»

»Se muistelee jotakin hauskaa, jota sille on tapahtunut.»

»Niin», myönsi äiti.

»Mitähän hauskaa sille on tapahtunut?»

Ei äiti osannut sanoa.

»Mitä hauskaa sinulle on tapahtunut tuossa sinun kuvassasi?» kysyi taas Laura.

»Ei äiti enää muista.»

»Koeta muistaa.»

»Ehkä minä olin saanut hyvän todistuksen koulusta.»

»Ei se ole mitään erinomaista», sanoi Laura halveksuen. »Isähän sanoo, että hyvän todistuksen saa, kun viitsii vähänkään lukea.»

»Ehkä minulle ei ollut tapahtunut mitään erikoista», sanoi äiti nolostuneena onnistumattomasta yrityksestään.

»Minkä vuoksi sinä sitten olet niin iloinen tuossa kuvassasi?»

»Minulla yleensä oli hauska.»

»Mitä hauskaa sinulla oli, äiti?»

»Äiti oli silloin nuori. Nuorena odottaa ja toivoo. Ja se tekee elämän hauskaksi.»

Laura jäi miettimään katsellen ison aikaa äänetönnä Päivölään niinkuin äitikin. Sitten hän äkkiä sanoi:

»On aivan kuin Kirstikin odottaisi jotakin. Eikö niin sinustakin?»

Siltä todellakin näytti kuin Kirsti, seisoesaan verhojen välissä sänkykamarin ovella tulossa saliin, olisi odottanut jonkun tulevan siinä silmänräpäyksessä. Ja äiti aivan kuin poistaakseen syntyneen mielikuvansa ehätti sanomaan:

»Kirsti odottaa veljeään.»

»Eihän Kirstillä ole veljeä», sanoi Laura sillä äänellä kuin olisi hän samalla sanonut, että äiti puhuu aivan mahdottomia.

Äiti pääsi pulasta, kun lehtori tuli käskemään häntä telefoniin.

»Tule sinä, isä, sanomaan, mitä Kirsti odottaa ja toivoo», käski Laura.

»Tuskin Kirsti osaa odottaa ja toivoa mitään», sanoi lehtori, luullen tällä vastauksella pelastuvansa nyt, kun hänellä oli kiire.

»Mutta silloin sen olisi niin paha olla kuin minun on», sanoi Laura tiukasti.

Lehtori hämmästyi ja unohutti kiireensä.

»Onko sinun paha olla?» kysyi hän kuin säikähtyneenä.

»On.»

»Minkä vuoksi sinun on paha olla?»

Laura mietti etsien sanoja saadakseen sanotuksi sen, mitä hän tarkoitti. Hän tapaili ja tapaili, vaan ei saanut mieleistään muotoa sanottavalleen ja lopuksi hänen täytyi tyytyä vastaukseen:

»Sen vuoksi minulla on paha olla, kun minulla ei ole niin hauska kuin Kirstillä.»

Lehtori naurahti ja, paneutuen pitkälleen lattialle tirkistääkseen Päivölään, sanoi:

»Mikä se sitten Kirstillä on niin hauska?»

»Sitäpä minä en tiedä ja haluaisin niin tietää.»

Olisipa lehtori itsekin halunnut tietää, mistä tuo iloinen onnellisuus, joka loisti Kirstin koko olennossa siellä Päivölässä, jossa oli niin yksinäistä ja hiljaista, että mieltä ahdisti katsellessa. Lehtori ei keksinyt aiheen atuakaan ja sanoi neuvottomuudessaan:

»Eikö äitikään tiennyt?»

»Äiti sanoi, että Kirsti odottaa veljeään», vastasi Laura huulet pitkällä.

»Niin todellakin», sanoi lehtori ihastuneena selitykseen, joka hänen mielestään oli sukkelasti keksitty.

Laura katsoi pitkään. Hän luuli, että muut näkevät sellaista, jota hän ei näe, ja sanoi isälle:

»Näytä, missä se veli on.»

»Veli ei ole vielä tullut. Hän on ulkomailla», alkoi lehtori selittää kuin todellista asiaa ainakin. »Veli on ollut Roomassa. Siellä, jossa on Pietarin kirkko. Meillähän on kuvia Rooman Pietarin kirkosta.»

»Joko on lähtenyt Roomasta?»

»Jo on lähtenyt sieltä kulkien Sveitsin kautta, joka on hyvin kaunista vuorimaata. Olethan nähnyt kuvissa Sveitsin maisemia alppimajoinen ja vesiputouksineen?»

»Sielläkö veli on vielä Sveitsissä?»

»Ei enää. Sieltä veli on mennyt Pariisiin.»

»Onko siellä hauskaa?»

»On siellä hauskaa. Siellä on kauniita puistoja, joissa lasten on hauska leikkiä. Muutama massa suuressa eläin- ja kasvitarhan puistossa on lapsille kaikellaisia huveja. Siellä on pienen pieni omnibus, jolla lapset ajelevat ympäriinsä puistossa. Siellä saa ratsastaa pienen pienillä hevosilla tahi suuren suurella elefantilla tahi kamelilla. Ja saapa siellä kyytiä vaunuissa, joita vetää kamelikurki.»

»Sielläkö veli on vielä Parisissa?»

»Ei. Kyllä on lähtenyt jo matkalle sieltä.»

»Milloin veli tulee?»

»Sitä en voi varmaan sanoa.»

»Tuleeko huomenna?»

»Tjah!» Lehtori joutui vähän hämilleen, mutta jatkoi sitten: »Veli tulee Ruotsin kautta ja sieltä laivalla Helsinkiin. Isä menee katsomaan sanomalehdestä, tuleeko huomenna laivaa.»

Niin lehtori pääsi. Hän meni ja selitti asian vaimolleen:

»Nyt pitää saada lisäksi poikanukke», sanoi hän nauraen. »Käy ostamassa mahdollisimman pian, sillä sitä odotetaan jo huomenna tulevaksi.»

Lehtorin rouva kulki kaikki lelukaupat, mutta poikanukkea ei ollut saatavissa. Kauppiaille oli vain vanhojen varastojen jätteitä, uusia odottivat vasta joulun alle.

Lehtori sai keksiä syitä Kirstin veljen viipymiseen ja pitää maantieteellisiä esitelmiään Lauralle harva se päivä. Ei olisi ollut aina aikaa, ja vaikea oli saada esitelmiin uutta mielenkiintoa sekä keksiä loppua, joka Lauraa tyydytti. Niin että lehtori oli helisemässä, kuten hän päivitteli.

Tukholmassa olivat jo niin kauan viipyneet, että kumpikin oli kyllästyksissään. Kuninkaan linnassa vierailu ei huvittanut Lauraa ollenkaan. Lehtori seuraavaksi päiväksi keksi keinon: osti joitakin leluja ja antoi Leenan viedä ne Päivölän Kirstille veljen tavaroina, jotka hän on jo etukäteen lähettänyt. Se oli uutta ja tyydytti jonkun aikaa. Mutta sitten tuli taas kova ikävä:

»Missä Kirstin veli viipyy?»

Leena tuli lehtorin avuksi satulippaineen.

Hän otti Kirstin veljen haltuunsa Tukholman kuninkaallisesta linnasta. Sieltä olikin helppo lähteä satumaailmaan. Ja täällä [oli avaruutta liikkua. Eikä tarvinnut veljen tuloa kiirehtää, hän sai nyt viipyä huoleti joululahjaksi. Joulun aaton aattona loppui Leenan viimeinen kertomus:

»Niin kulki poika suistumatta Surman suuhun. Sillä hän oli reipas. Niin astui kaatumatta pahan Kalman kartanolle, sillä hän oli rohkea ja iloinen poika. Sitten tuli hän suureen kaupunkiin, jossa talot olivat koreasti valaistut ja sisältä kuului kaunis soitto, mutta taloissa ovet olivat lukossa, ettei minnekään päässyt. Sinne

valaistujen ikkunain ääreen raukka olisi kuollut, mutta joulupukki tuli ja koppoi pojan konttiinsa. Ja huomenna hän tulee, kun joulukuusi on sytytetty. Sen pituinen se.»

Niin tulikin. Mukana oli ristimätodistus, nimenä: Veli Erkki.

Se oli reippaan näköinen poika. Katse avonainen ja rohkea ja suu sellaisessa hymyssä kuin olisi hän sanonut: Mehän olemme vanhoja tuttuja. Sillä oli vaaleanharmaja töyhtöhattu, lyhyt, tummanviheriä samettitakki, hopeanvärinen vyö, mustat polvihousut, punaiset sukat ja kiiltoonahkakengät.

»Missä minä olen tuon nähnyt?» jäi lehtori tuumimaan nukkea katseltuaan.

»Missäpä sinä sen olisit nähnyt!» naurahti rouva leikkisästi.

»Olen minä jossakin nähnyt», vakuutti lehtori pannen käden otsalleen. Sitten jonkun ajan kuluttua sai hän irti muististaan, että muuan hänen entisiä oppilaitaan oli ollut tuon nuken näköinen. »Mikä hänen nimensä taas olikaan?» Lehtori koetti saada nimeä kiinni. Huomautta, että Leena, joka oli tullut seisomaan hänen eteensä, tarjosi teetä, lehtori vain katsoi

häneen otsa kurtussa ja kummasteli ääneen:
 »Mikä kumma hänen nimensä olikaan?»

»Veli Erkki, Veli Erkki», vastasi Leena tokottamalla aivan kuin koettaen sitä iskettämällä iskettää lehtorin muistiin.

Lehtorin rouva ei voinut olla purskahtamatta nauramaan Leenan erehdykselle ja hänen hassunkurisuudelleen opettaessaan lehtoria. Mutta lehtori hymähti vain ja pehmoisella äänellään selitti Leenalle:

»Minä tässä vain muistelin muutaman oppilaani nimeä. Tuo Veli Erkki on hänen näköisensä.»

»Nii-iin», lausui pitkään Leena nauraen itsensä erehdykselleen. Mutta sitten alkoi puolestaan selittää: »Minusta tuo Veli Erkki vähän muistuttaa muuatta tohtoria, vai lieneekö ollut vielä aivan valmis tohtori?» Leena kääntyi kuin lehtorin rouvalta kysyäkseen, mutta tämä siirtyi toiselle puolen joulukuusta korjaamaan muuatta kynttilää, joka oli vähän, vaan ei ollelkaan haitalle asti, kallellaan. Ja Leena jatkoi: »Kumminkin se jo tohtoroi lomalla ollessaan. Mutta sitten se otti ja kuoli . . .»

»Eihän vain tapaturmaisesti?» kysyi keskeyt-

täen lehtori, josta alkoi tuntua, että Leena on samalla polulla kuin hänkin.

»Tapaturmaisesti!» vastasi Leena. »Tapaturmaisestipa hyvinkin. Sairaani luo oli haettu, hevosella, niin se hevonen pillastunut ja siinä rytäkässä . . .»

»Mikä hänen nimensä oli?» keskeytti taas lehtori.

»Niin, sanokaa te minulle!» huudahti Leena. »Sen minä vain muistan, ettei se kumminkaan Palotorninmäki ollut. Mutta rouva sen muistaa?»

»Tarkottaako Leena Vartiovuorta?» kuului rouvan ääni kuusen takaa.

»Vartiovuori juuri!» sanoi lehtori yhteen ääneen Leenan kanssa. »Erkki Vartiovuori. Vai sieltä hän oli teidän pitäjästä.»

»Ei ollut», kuului rouvan lyhyt vastaväite.

»Naapuripitäjästä hän oli, Selän toiselta puolen», selitti Leena. »Kanttorin poika.»

»Todellakin. Hänellä olikin kaunis lauluääni», sanoi lehtori. »Hän esiintyi usein iltoissa täällä soololaulajana. Hänen bravuurilaulujaan oli tuo, jonka sinäkin, Kirsti, niin hyvin laulat: 'Tuonne taakse metsämaan'. Hyvin miellyttävä, kelpo poika.»

»Sitäkö lehtori tarkotti?» kysyi Leena.

»Juuri häntä», vastasi lehtori.

»Hetimitä minunkin silmääni pisti, että tuopa on sen tohtorivainajan näköinen», sanoi Leena ja ihmetteli: »Se on soma, kun nukeissakin voitavata jonkun ihmisen näköisyyttä.»

»Eihän se ihme ole», sanoi lehtori. »Nukethan on ihmisen muotoisiksi muovailtakin. Mutta voit sanoa eläimistäkin, koirasta, kissasta tahi muusta eläimestä, että tuo on sen tahi sen henkilön näköinen.»

»On totta», hyväksyi Leena lähdössä salista. »Mutta», lausui hän hämmästyneellä äänellä ja pysähtyi ovelle, »eikö Laura tykkääkään Veli Erkistä?»

Laura oli panemassa nukkea laatikkoon. Hän oli hyvin vakavan näköinen. Painettuaan kannen kiinni hän vei laatikon etehiseen, aivan kuin jättääkseen sen lahjan joulupukille takaisin.

Lehtori ja rouva hämmästyivät. Laurahan oli koko päivän puhunut Kirstin veljestä, ollut iloinen laatikon tultua ja vielä iloisempi avattuaan sen.

»Minä tahdon maata», sanoi Laura etehisestä palattuaan.

Tuli hätä, että Laura on sairas. Mutta Laura pudisti päätään kyseltäessä, eikä hänellä ollut kuumetta lainkaan, kun mitattiin. Lehtori moittien itseään päätteli, että hän oli liiaksi jännittänyt Luran mielikuvitusta kertomuksillaan Kirstin veljestä ja arveli, että miten lienevät Leenankaan sadut olleet valiten kerrottuja.

Laura makasi ääneti, vaikka ei nukkunut. Hän kyllä piti silmänsä kiinni, mutta vähän väliä raotti katsahtaen äitiin, joka istui sängyn ääressä. Vasta kun illalliselle käskettiin ja lehtorin mentyä äiti jäi yksikseen hänen luokseen, kuiskasi hän:

»Äiti, oliko se hyvin paha mies?»

»Kuka, kultaseni?» kysyi äiti kummastuen ja alkoi hänkin pelätä Leenan satujen vaikutusta.

»Mikä mies?»

»Se tohtori.»

»Mikä tohtori?»

»Se Vartiovuori.»

Äiti hämmästyi niin, että hätkähti kuin säikähdyksissään.

»Hyvä Jumala, mitä sinä, rakas lapseni, puhut?»

»Sinä punastuit, kun puhuttiin, että Veli Erkki on hänen näköisensä. Ja sinä itkit siellä kuusen takana. Minä näin kyyneliä silmissäsi. Minä näin.»

Äiti tunsu, ettei hän nyt voi hallita ilmeitään, ja salatakseen itsensä Lauran katseelta hän kumartui ja painoi poskensa Lauran poskea vasten. Siinä he sitten puhelivat kuiskaten kuin salaripissä.

»Miten hän oli paha?» kysyi Laura, ripittäjä.

»Ei hän ollut paha», vastasi ripitettävä, äiti. »Päinvastoin hän oli hyvä. Kuulithan, mitä isäkin sanoi hänestä.»

»Minkä vuoksi sinä sitten itkit?»

»Hänen kuolemaansa.»

»Oliko hän s i n u l l e hyvä?»

»Oli, hyvä hän oli.»

»Hänellekö sinä kuvassasi hymyilet?»

»Nuku nyt, rakas kultaseni.»

Laura herkesi äänettömäksi ja hetken kulluttua äiti meni kuvastimen eteen ja seisoen selin Lauraan järjesteli tukkansa, sormenpäillä pyyhkieli otsansa, silmäluomet, silmänalustat ja posket. Kääntyi sitten sivuttaen kuvastimen edessä ojentaen ryhtiään. Silloin

hän näki kuvastimessa Lauran istumassa sängyssään.

Ja he kuvastimen kautta hymyilivät toisilleen.

»Kuule, äiti.»

»Mitä, kultaseni?»

»Tuo Veli Erkki tänne minulle.»

Kun äiti lähti hakemaan sitä, huusi Laura jälkeen:

»Elä tuo laatikkoa, tuo vain itse poika.»

Nuken saatuaan Laura katseli sitä vähän aikaa ja sanoi:

»Minä pidän tästä.»

Hän käski äidin mennä illalliselle.

»Ei minua nyt haluta», vastasi äiti.

»Mene vain, ettei isän ole ikävä», sanoi Laura.

Kun lehtori ja rouva palasivat kamariin, niin Laura nukkui punaposkisena ja hymysuin. Veli Erkki makasi päänalustalla. Lehtori tuli iloiseksi ja hymyillen katsoen vaimoonsa sanoi:

»Ei niitä ymmärrä noita lapsia.»

TOINEN LUKU.

Seuraavana päivänä esitettiin Päivölässä Veli Erkin kotiintuloa, juuri sitä hetkeä, kun hän on astunut huoneeseen.

Lehtorin mielestä siinä todellakin olisi ollut hauska taulun aihe: Kirsti odottaen tulijaa on viimeistelemässä somisteluaan. Hän seisoo kuvastimen edessä selin katsojaan, mutta hänen kuvaimensa näkyy edestäpäin vähän sivutain. Hienohipiäinen poski rusottaa ja pitkäripsiset silmät säteilevät kohti Veli Erkkiä, jonka kuvain on äkkiä ilmestynyt Kirstin näkyviin salin ovella seisovana, hymyillen niinkuin hymyillään iloiselle yllätykselle.

Päivölässä ennen oli ollut lehtorin rouvan mielestä niin kaihoisan hiljaista ja painostavan yksinäistä, että hänen oli ollut kerrassaan tuskallista katsella tuota alati hymyilevää Kirstiä,

mutta nyt siellä näytti niin vilkkaan eloisalta noiden kahden elämäniloisen olennon näkyessä neljänä, että hän omasta halustaan makasi pitkät ajat Lauran vierellä lattialla kuin samanikäinen leikkitoveri.

Leena ei saanut tarpeekseen katsotuksi kerralla eikä kahdella.

»Sanon minä», vakuutti hän puhellen itseksensä maatessaan Päivölän edustalla kaikessa rauhassa, rouvan ollessa kävelyllä Lauran kanssa. »Sanon minä, että se on sitten mallevaa, puntista prikkuun. Ei tässä maailmassa somempaa. Herrattu noita nuoria! Jo ovat onnellisia, ovat. On tullut se, jota neitonen on odottanut, on tullut ainainen kaivattu, pitkään päiväin ajatus, toteutunut on öitten uni. Ja toinen tuolla ovensuussa autuaana ajattelee: Tuossa on kaunis katsottuni, herttaiseni, nurmenkukkani. — Onnellisia olette, jo vain olette. Kunpa kaikki ihmiset olisivat niin onnellisia . . .»

Leena vaikenä, hän nieleskeli itkuaan.

Laura, joka oli palannut kävelyltä, tuli kamariin.

Leena nousi ja sanoi heltyneellä äänellä:

»Herra lahjoittakoon sinulle, rakas Laura, kirkkaita päiviä.»

»Mitä Leena tarkoittaa?»

Leena jäi vähän aikaa miettimään tehden itselleen selkoa, mitä hän oikeastaan tarkoitti. Sitten, tahtoen peittää tarkoituksensa, sanoi:

»Onnea, onnea ja menestystä, kullannuppu.»

»Leena on erehtynyt», huomautti Laura. »Ei nyt ole minun syntymäpäiväni eikä nimipäiväni.»

»Ei olekaan mikään päiväsi, kyllä Leena tietää, mutta muuten vain Leena toivottaa onnea.»

»Kirkastako?»

»Niin, rakas Laura, kirkasta onnea, kirkasta oikein.»

»Minkälaista se kirkas onni on?»

Leena joutui hämilleen. Taas oltiin samassa kuin äsken. Mutta sitten hänelle äkkiä johtui mieleen mutka. Hän istahti kyykylleen Lauran eteen, mairehymyssä suu ja sellaisella äänellä kuin olisi luvannut jotakin, josta Laura riemastuu, hän sanoi:

»Sellaista kirkasta onnea, että Lauralle veli!»

Laura vähän aikaa mietittyään kysyi:

»Eläväkö?»

»Elävä veli, reipas ja rohkea ja iloinen poika», lupaili Leena.

Taas mietittyään vähän aikaa Laura sanoi:

»Sen pitää olla tohtori.»

Se oli niin vakavasti sanottu, että Leenakaan ei naurattanut, vaan hän yhtä vakavana myönsi:

»Niin, tohtori! Siitä tulee varmasti tohtori. Lukemallahan tohtoriksi pääsee.»

Laura alkoi jo mielistyä lahjaan, jota Leena tuntui hänelle toimittelevan ja tarjottelevan. Uteliaana hän kysyi:

»Roomastako niitä tuodaan?»

Leena hölmistyi. Oli aivan tietämätön, mitä vastata. Laura katsoi häntä vakavana silmiin ja odotti vastausta. Ei ollut Leenalla muuta neuvoa kuin antaa mennä:

»Roomasta niitä tuodaan.»

»Joulupukkiko tuo?»

»Tuo väliin joulupukkikin.»

»Tuoko muukin?»

»Tuo muuan kiltti tati.»

Leena oli kuin tulisilla hiilillä, kun keskustelu oli saanut tämän käänteen. Hän pelolla

odotti uusia kysymyksiä ja mietti, miten nyt pääsisi pian irti koko jutusta. Kun Laura jäi vähäksi aikaa ääneti, niin Leena käytti hyväkseen tilaisuutta ja lähti kiireellä pois. Mutta kun hän oli ovella menossa, kuuli hän Lauran äänen:

»Leena.»

Leena kääntyi ja sanoi:

»Laura kulta, Leenalla on jo kiire keittämään.»

Laura sanoi sulalla isänsä suulla:

»No, Leena on hyvä ja toimittaa sen asian, niin minä olen kiitollinen.»

»Minkä asian, kultaseni?»

»Sen pojan, sen elävän veljen sieltä Roomasta.»

Leena pyörähti ja meni kyökkiin, jossa ratkesi nauramaan, ettei tahtonut loppuakaan tulla.

Leena parka ei aavistanut, että siitä asiasta tuli hänelle vielä ankara asia.

*

Syksyllä Veli Erkki kuoli. Kuoli tapaturmaisesti. Ollessaan retkeilyllä salissa se joutui

Leenan jalkoihin ja musertui Leenan kengänkoron alla.

Leena säikähti niin, että lysähti istualleen. Hän ei itkenyt, vaan voivotteli. Lehtori, joka oli yksin kotona, tuli kamaristaan katsomaan. Hän luuli, että Leenalle oli sattunut joku taudinkohtaus, ja kysyi:

»Mikä Leenaa vaivaa?»

Leena osotti nukkea ja tukkaansa repien huudahti:

»Minä senkin hevonen!»

»Todellakin», lausui lehtori kumartuessaan katsomaan nukkea. »Todellakin surullista. Mutta minä pelästyin, että täällä oli kysymyksessä jotakin vakavampaa.»

»Kyllä tämä on tarpeeksi vakavaa», voivotteli yhä Leena kuin suurissa tuskissa.

»Ehkä nukan voi vielä korjata», lohdutteli lehtori ja kokoili palasia lattialta.

»Ei, ei, ei! Ei sitä mestaria tule, joka sen korjaisi, mikä kerran on ollut minun kompuran jalkani alla», vakuutti epätoivoinen Leena.

»Ei todellakaan», myönsi lehtori katsellessaan onnetonta Veli Erkkiä ja sen irtonaisia

paloja. »Mutta ostetaan toinen nukke, sillähän vahinko on täysin korvattu.»

»Ja luuleeko lehtori, että se Lauralle kelpaisi?» sanoi Leena kuin ihmetellen, että lehtori selaista puhuukaan.

»Samallinen nukke, minä tarkoitan», selitti lehtori.

»Mutta, hyvä lehtori, jos se onkin samallinen, niin se ei kuitenkaan ole sama. Entinen on särkynyt, kuollut, saanut surmansa kauhealla tavalla! Laura itkee niin, että tulee sairaaksi, ja kun sattuu, niin kuolee, sen saatte nähdä, lehtori. — Voi minua vaivaista, syntistä.»

»Niin todellakin», sanoi lehtori miettivästi. Hän ei ollut tuota tullut ajatelleeksi, että Laura voi onnettomuuden panna pahakseen, että se voi koskea häneen hyvinkin kovasti. »Mikä tässä nyt neuvoksi keksittäisiin?»

»Ei mitään neuvoa, ei mitään keinoa. — Voi minua, minkä onnettomuuden sain aikaan.»

Lehtori lohdutti Leenaa, että Leena ei ollut yksin syyllinen onnettomuuteen, vaan oli hänelläkin suuri osa siihen. Hän oli leikkinyt Lauran kanssa nukeilla, kunnes Lauralle oli tullut aika lähteä lastentarhaan kesken leikin. Hä-

nen huolekseen oli Laura jättänyt saattaa nukket Päivölään, mutta hän oli unohuttanut ne tuohon: Kirstin Runebergin puistoon odottamaan Veli Erkkiä, joka oli mennyt käymään yliopiston kirjastossa.

»Ja tuolla Kirsti vielä odottaa tietämättä kauheasta onnettomuudesta», voivotteli Leena. »Tuolla se hymyilee vain, niinkuin hymyilee Laurakin kotia tullessaan. Mutta sitten?» Ja Leena ratkesi niin haikeaan itkuun, ettei lehtori tiennyt mitä tehdä.

Tuli toki rouva kotia.

Hän säikähtyi ensin. Mutta sitten lohdutti Leenaa samoin kuin itseäänkin:

»Sillä aikaa, kun Laura on lastentarhassa, minä käyn ostamassa kaupasta samallaisen nukan. Se pannaan Päivölään, ja kun Laura tulee, ei hän tiedä mitään.»

Lehtorin rouva lähti heti päällyysvaatteita riisumatta. Ja Leena sai elämäntoivoa, mutta oli säikähdyksestä niin rampautunut, ettei kyennyt jaloilleen lehtorin auttamatta.

Rouva palasi tyhjin käsin kaupungilta. Nukkeja ei ollut enää kaupassa. Oli sanottu, että uusi lelutilaus saapuu näinä päivinä ja ehkä

tulee silloin niitäkin nukkeja, vaan ei ollut varmaa. Ja rouva heittäysi tuoliin surullisena.

»Oli se ikävä ja surullinen tapaus», sanoi lehtori istuen ja jääden oikein tarkemmin tapausta ajattelemaan nyt, kun Veli Erkki tuntui lopullisestikin menneeltä mieheltä. Ja hän muisteli vainajaa. Oli jäänyt mieleen monta hauskaa ja kaunista kohtausta, aivan ihmiselämän todellisia kohtauksia Kirstistä ja Veli Erkistä. Tuossa vielä äsken, kun olivat leikkineet, hän kuljettaen Veli Erkkiä, Laura Kirstiä, olivat nuket puhuneet heidän suullaan tulevaisuuden toiveista. Olivat olleet kirkkaita toiveita. Kirsti oli ehdottanut, että Veli Erkki lukisi tohtoriksi ja sitten he yhdessä retkeilisivät ulkomailla. Veli Erkki oli luvannut. Ja oli kuvailtu jo tulevia matkoja ja hauskoja aikoja.

Lehtorin silmät sattuivat Kirstiin, joka istui muutaman kukkajalustan juurella — Runebergin puistossa — odottamassa Veli Erkkiä. Toinen elossa, toinen kuollut — niin, todella kuollut. Lehtori huokasi.

»Mutta jos siellä kaupassa sanottiin, että niitä ehkä tulee pian, niin silloinhan on vielä toivoa»,

sanoi lehtori lohdutettuna ja lohduttaen. »Ja sitä paitse: totta kai niitä tilaamalla voi saada ainakin tehtaasta, jossa niitä on valmistettu. Eihän tässä hätää ole. Ei Veli Erkki olekaan kuollut!»

Lehtori alkoi selittää, miten asia järjestetään niin, ettei Laura onnettomuudesta aavistakaan. Se käy varsin sukkelasti ja helposti: hän jatkaa vain leikkiä siitä, mihin Luran kanssa olivat lopettaneet.

Luran kotiatuloon oli lehtorilla kaikki järjestetty. Kirsti oli Päivölässä hymyilevänä, ja lehtori esitti Lauralle kirjeen Veli Erkiltä, joka selitti, että hän on mennyt maaseudulle viikoksi tahi pariksi lukemaan ahkerasti, suorittaakseen tohtorintutkinnon. »Koeta nyt pitää hauskaa yksinäsi sen aikaa, rakas sisko», niin loppui kirje.

»Onnistui erinomaisesti», hymyili lehtori vaimolleen, kun oli esittänyt asian Lauralle.

☐ Mutta kun lehtori oli jo jättänyt mielestään koko tapauksen ja istui työssään, tuli Laura hänen luokseen ja sanoi:

»Oletko, isä, kuullut siitä kauheasta tapaturmasta?»

»Mistä kauheasta tapaturmasta?» kysyi lehtori, luullen että Laura on jonkun kyökissä kävijän kuullut puhuvan jostakin aivan äsken tapahtuneesta onnettomuudesta.

Laura kertoi:

»Maaseudulle mennessään Veli Erkki on joutunut pillastuneen hevosen jalkoihin ja siinä rytäkässä kuollut.»

»Mistä sinä sen tiedät?» kysyi vähän harmistuneena lehtori, luullen että Leena oli asian Lauralle ilmoittanut, vaikka oli kielletty sitä tekemästä ja kehottamalla kehoitettu olemaan aivan kuin hänellä ei olisi vähintäkään tietoa koko Veli Erkin onnettomuudesta.

Laura näytti Veli Erkin hattua ja hopeista vyötä ja muutamia posliinipaloja, jotka tunsivat Veli Erkin poskikappaleiksi ja jotka hän oli löytänyt salista läheltä yliopiston kirjastoa.

Lehtori oli jähmetyksissään ja jännityksissään. Odotti vain milloin Laura itkuun räjähtää. Mutta Laura ei räjähtänyt. Aivan levollisena hän lähti kerrottuaan tuon kauhean tapauksen. Ja päivällistä syödessä Laura puheli iloisesti ja usein itsekseen hymyili, mikä hänelle oli tullut omituiseksi tavaksi.

»Meidän neidistä taitaa tulla sellainen tyttö, joka ei pojista välitä», sanoi lehtori vaimolleen ihmetellessään tälle sitä kummallista seikkaa, ettei Laura itkenyt lainkaan Veli Erkin onnettomuutta.

»Niin, en ymmärrä», sanoi rouva. »Päivölän Kirsti kuitenkin näkyy surevan», jatkoi rouva purskahtaen itse itkuun.

»Kirsti?» ihmetteli lehtori. »Sitäpä on soma nähdä.»

Hän meni tirkistelemään Päivölään.

Kirsti oli Päivölän salin sohvalla puoleksi makaavassa asennossa, niin että silmät olivat puolitiehen auki.

»Todellakin!»

Sen katse oli nyt hervakka ja kyöneleinen, niin kyöneleinen, ja suu itkunilmeinen. Hänen äänetönnä maatessaan siinä näytti kuin hän olisi ollut puoleksi tajuillaan, puoleksi tajutonna, niin synkän surun, niin mustan murheen vallassa, ettei voinut itkeä ääneen, ei edes valittaa.

Oli tuskallista katsoa.

Tuo syvän murheen kuva painui niin lehtorin mieleen, ettei se jäänyt silmistä mielenkiintoisimmassakaan työssä. Laura puuhaili iloisena

itseksseen, lauleskeli ja kävi puhelemassa ja hymyilemässä, mutta sittenkin lehtori odotti malttamattomana uutta Veli Erkkiä, Kirstin vuoksi.

Pian saapuikin uusi Veli Erkki muutamana iltapäivänä. Lehtorin ja rouvan iloksi ja riemuksi Leenalle, joka kävi makaamassa melkein joka päivä Päivölän edessä hokien: minä vai-vainen, syntinen.

Lehtori itse oli seremoniamestarina järjestämässä kuolleista nousseen Veli Erkin koti-ut-
loa. Hän oli sepittänyt kirjeen, joka oli oso-
tettu Neiti Kirsti Päivölälle:

»Rakas Sisko.

Olen varma, että sinä olet itkenyt minua kuol-
leena. Lähellä kuolemaa olen ollutkin. Minulle
sattui tapaturma, josta sitten sinulle kerron
tarkemmin. Olen näin kauan maannut sairaas-
lassa, jonne minut jo kuolleeksi luultuna oli
kannettu. En ole ennesten kyennyt kirjoit-
tamaan. Mutta nyt olen terve ja saavun luok-
sesi pian. Sitten meidän taas on hauska. Odotan
malttamattomana hetkeä, jolloin saan sinua sy-
leillä, rakas sisko. Siis näkemiin.

Veli Erkki.»

Tämä kirje kädessä ja taskussa Veli Erkki, jonka sopivassa tilaisuudessa oli ilmestyttyvä Päivölään, lehtori istahti illallispöytään ja asian valmistukseksi kysyi:

»Vieläkö Kirsti itkee?»

»Ei», oli Luran lyhyt vastaus.

Hämmästyneinä katselivat vanhemmat toisiaan ja yhteen ääneen sitten kysyivät:

»Minkä vuoksi ei?»

»Kirsti on kuollut.»

»Onko sekin särkynyt?» huudahti lehtori katstahtaen vaistomaisesti Leenaan, joka seisoi ovella odottelemassa kirjeen lukua ja nähdäkseen sen vaikutusta.

Luran vastaus kuului:

»Kirsti Päivölä lyhyen taudin sairastettuaan levollisesti nukkui kuoleman uneen tänään kello viisitoista minuuttia. — Kiltti äiti, voileipä ja pikkuruikkuinen pala juustoa, saanko?»

Lehtori syöksyi rouvan kamariin, sytytti sähkövalon vaaleanvihertävään kattolyhtyyn ja paneutui Päivölän eteen maata. Sen salissa oli pimeää, ainoastaan kuvastimen kohdalla kuumotti sen verran, että näkyi sen hyllylaudalla Veli Erkki vainajan hattu ja hopeinen

vyö. Mutta Päivölän makuuhuoneeseen paistoi kattolyhdyn valo värikkäiden ikkunain läpi omituisella valaistuksella. Sinne tirkistäessään lehtori näki Kirstin valkoisessa puvussa makaavan sängyssä.

Kuollut?

Niin kalpea kuin kuollut.

Ennen avonaisina niin kirkkaat, iloa hymyilevät ja sitten raollaan syvää tuskaa kyynelöivät silmät olivat nyt ummessa ja syvä rauha lepäsi pitkäripsisillä silmäluomilla, rauha ot-salla ja valkoisilla ohimoilla. Mutta kaunishuulisen suun ympärillä oli vakava, surumielinen ilme.

Ooh, miten se oli hänen vaimonsa näköinen!

»Kuollut!»

Lehtori painoi päänsä lattiaan.

Siinä hän makasi Kirstin kuolinhuoneen edustalla, kirje ja Veli Erkki taskussa, ja — itki.

KOLMAS LUKU.

Lehtorin rouva oli karkottunut kamaristaan niin, että joululahjatyönsäkin muualla teki. Leena kun kävi siellä jokapäiväistä siivousta pitämässä, itki tuheresi. Lehtorilla oli kamarissa käyntiä harvoin, poikkeustapauksissa vain, ja astui huoneeseen huoaten niinkuin sieltä lähtikin.

Päivölä oli hautakunipu, lehtorin rouvan kamari hiljainen hautuumaan puisto. Syksyn kauniit päivät sinne paisteellaan lisäsivät kaipa, pilviset varjollaan loivat toivottomuutta.

Mutta silloin tällöin kuului kalmistosta peiponpojan visertelyharjotuksia: Laura siellä lauleskeli.

»En minä ymmärrä», sanoi lehtori vaimolleen, kun he istuivat salissa ja Luran laulu kuului taas sieltä synkästä kamarista. »Me luulimme

hänen itkevän itsensä kuoliaaksi, mutta hän laulelee iloisesti. Meihin koski, hän kylmäksi jäi. Tuleeko hänestä tunteeton ihminen?»

»Lapset kai eivät kuolemaa ymmärrä. Pappilain tyttölasten hautajaiset ovat yhtä mieluisia ja hauskoja leikkejä heistä kuin heidän häänsä ja ristiäisensä», selitti rouva. »Mutta muuten ei tapaus liene mennyt aivan jälkeä jättämättä Lauraankaan», jatkoi hän ja kertoi, että kun Laura, ollessaan tänään hänen kanssaan kaupungilla, oli huomannut kauppapuodin ikkunassa pojanhatun, joka oli Veli Erkin hatun näköinen, oli pyytänyt sen saadakseen ja itkun voimalla koettanut pakottaa ostamaan.

»Vai niin? Todellakin? Olisi pitänyt ostaa se», sanoi lehtori pehmoisella säälin äänellä. »Pelkään, että hän piti sinua sydämettömänä.»

»Mitä hän sillä olisi tehnyt, pojan hatulla?»

»Sepä olisikin ollut hauska nähdä, mitä hän sillä olisi tehnyt. Hänen kiihkeän halunsa takana täytyi olla jotakin muuta kuin äkillinen, haihtuva päähänpisto.»

Lehtorin rouva naurahti.

Lehtori punastui ohimoilta. Rouvan nauru ei hänen mielestään ollut paikallaan, sillä olihan

tässä intresantti psykologinen kysymys, jonka perille oli hauska päästä. Lehtori tapaili muotoa huomautukselleen, mutta jokaisessa sanassa tuntui hänestä olevan loukkaava kärki, ja hän pelkäsi äänensäkin sävyä. Sanoakseen mieltä pahoittamatta tuon yksinkertaisen lauseen, ettei tässä ollut mitään naurettavaa, ei hänellä ollut muuta keinoa kuin sanoa se vieralla kielellä:

»Ma chère, il n'y a pas tant à rire.»

Rouva selitti naurunsa syyn: hänen oli yhtäkkiä muistunut mieleen lapsuutensa ajoilta muuan tapaus, kun hän oli pojaksi pukeutunut. Ja sen johdosta hän oli nyt ajatellut Lauraa, Veli Erkin hattu päässä.

»Sinäpä sen sanoit», lausui lehtori ilahtuneena ja mielen pohjalla katumus, että oli antanut itsensä ajatella vaimostaan loukkaavaa. Ja hymyillen hän jatkoi: »Olen ollut huomavini, että tytöt mielellään leikkivät poikaa. Arvelin jotakin tuon tapaista minäkin, että Laura tahtoo näytellä Veli Erkkiä. Kysymys on silloin, miten käy Kirstin. Eikö hän virkoa kuolleista? Minä olen niin utelias näkemään, että menen Luran kanssa ostamaan tuon ha-

tun. Tahi: ei! Sinä tietysti menet, etten minä sinun kustannuksellasi joudu parempaan valoon.»

»Mutta hatun saatuaan Laura alkaa pyytää muitakin Veli Erkin tamineita», huomautti rouva.

»Ne hankitaan tietysti.»

»Sitten olisi parasta yksintein teettää koko puku Veli Erkin puvun malliin», sanoi rouva, jota alkoi huvittaa ja haluttaa nähdä Laura Veli Erkinä.

»Se on tosi. Silloin hänen kyöneleensä tulee runsaasti palkituiksi», myönsi lehtori.

Kumpikin oli niin huvitettu näkemään, mitä tuleman piti, että vaikka joulukuukin oli jo lähellä, eivät malttaneet jättää pukua joululahjaksi. Ja lisäksi ostettiin vielä suuri leikkihevonen kärryineen, joihin Laura mahtui istumaan, kun Luran mieluisimpia leikkejä oli ollut Kirstin ja Veli Erkin ajeluttamassa käyttäminen pienellä leikkihevosella.

Merkillistä!

Laura riemastui näistä tavaroista, mutta ei hän Veli Erkiksi pukeutunut, ei yrittänytkään. Ei sittenkään, vaikka tehtiin siihen suuntaan

viittauksia ja lopuksi suorin sanoin kehoitettiin. Hän säilytti puvun niineen kuin se oli laatikossa, jossa se oli tuotu, ja hevonen sai seistä jouten sievine kärryineen. Hän niitä katseli, vaan ei koskenut. Katseli hymyillen.

»Hän hymyilee kaikelle», sanoi lehtori. »Kai kelle ja aina, istuipa tai kulki tahi nukkui. Hän pulppuaa hymyä kuin pieni, mutta ehtymätön lähde vettä.»

Sitä pulppusi niin runsaasti, että Luran aivan kuin helpotukseksen täytyi tuon tuostakin käydä vuodattamassa hymyä isälle ja äidille. Kesken kaiken, aivan sanaa puhumatta hän juoksi heidän luo, katsoi silmiin aivan kuin jotakin kysyäkseen tahi sanoakseen, mutta sanojen sijaan tuli vain hymy, joka heti ilmaisi, ettei ollutkaan mitään sanottavaa.

Luran äitiä tuo alkoi vähitellen vaivata, niin että kerran, kun Laura oli juossut hymyilemässä isälle ja sitten jonkun hetken kuluttua syöksyi hänen luokseen hymyilemään, juostakseen sitten taas takaisin puuhiinsa, äiti kysyi:

»Mitä sinä, kultaseni, tarkotat?»

Laura jäi ääneti aivan kuin miettimään, mitä nään tarkoittaa.

»Mitä sinä hymyilet?» uudisti äiti kysymyksensä.

Laura hymyillen katsoi vuoroin isää, vuoroin äitiä, ja viipyi hetkisen aikaa, ennenkuin hän sai valituksi monista vastauksistaan:

»Kirkkaita päiviä.»

Vanhemmat ihastuneina ja hämmästyneinä katselivat toisiaan. Sitten isä otti tyttärtään vyötäisistä, kohotti hänet monta kertaa korkealle ilmaan, puristi syliinsä ja suuteli:

»Isän ja äidin kirkas päivä.»

Tämä kirkas päivä peittyi pilveen iloisena jouluaattona.

Koko päivän Laura oli viserrellyt ahkeraan kuin peipponen ja ollut kirkkaampi päivänsäde kuin koskaan ennen. Eikä illalla sytytetty joulukuusi kymmenine kynttilöineen ja kimaltelevine kulta- ja hopeakoristuksineen ollut niin säteilevä kuin Laura, joka istui salin sohvalle odottamaan lahjoja.

Niitä tuli toinen lahja toisensa perästä ja toinen toistaan kauniimpi.

Mutta Laura odotti vieläkin istuen sohvalla ja hymysuin tähystäen etehisen ovelle.

»Joulupukki on jo konttinsa tyhjentänyt», sanoi isä.

Laura aivan kuin säikähti, muuttui äkkiä vakavaksi, mutta luullen isän laskevan leikkiä hän alkoi uudelleen hymyillä ja tähysteli etehisen ovelle.

»Ei tule enää mitään», vakuutti äiti ja saadakseen varmasti vakuutetuksi Luran, meni hänen kanssaan katsomaan etehiseen.

»Katso nyt, ei ole mitään.»

»Kyllä täällä onkin jo kylliksi», sanoi isä. »Joulupukin konttiin ei olisi mahtunut enää silmineulaakaan.»

Laura oli tyytymättömän näköinen. Surullisen näköinen. Äänetön ja hämillään. Hän ei näyttänyt välittävän vähääkään saaduista lahjoista.

Lehtori kuiskasi vaimolleen:

»Olemme tehneet suuren erehdyksen: antaneet liiaksi. On käynyt kuin ylensyödessä: haluttaa lisää ja se, minkä on nauttinut, herättää vastenmielisyyttä ja pahoinvointia.»

Laura oli koko illan kuin mykkä. Nukku-
maankin meni sanomatta hyvää yötä ja siunaamatta pani maata.

»Mikä hänen mahtaa olla?» kysyi lehtori vaimoltaan.

»En ymmärrä», vastasi rouva ja jonkun ajan kuluttua lähti katsomaan, nukkuuko Laura. Laura oli valveilla.

Äiti kumartui painaen poskensa vasten Lauran poskea.

»Mikä sinun on?» kuiskasi äiti, ripittäjä.

Ripitettävä, Laura, vastasi:

»Ei tullut kirkas onni.»

»Mikä kirkas onni?»

»Se, jota minä olen niin odottanut, että on ollut hauska olla.»

»Mitä sinä olet odottanut?»

»Sitä poikaa.»

»Minkälaista poikaa?»

»Reipasta, rohkeaa, iloista poikaa.»

»Mikä poika se on?»

»Se, jolle minä sen hatun olisin ostanut.»

»Missä se poika on ollut?»

»Roomassa.»

»Veli Erkkikö?»

»Ei, vaan elävä veli.»

Syntyi hetken äänettömyys. Sitten äiti suuteli Lauraa ja sanoi:

»Luetaan nyt yhdessä siunaus. Sitten sinä nukut rauhassa.»

Äiti nousi ja meni seisomaan ikkunan luo, josta katseli ulos.

Laura sängystään näki mustan ikkunan takana epämääräisen haamun, jolla oli kädet ristissä ja joka puheli äidille. Nähdäkseen tarkemmin Laura nousi istumaan, mutta äiti samassa kääntyi ja se haamukin katosi. Kun äiti oli ovella menossa saliin, kysyi Laura:

»Kuka se oli?»

»Kuka niin?»

»Se, jonka kanssa puhelit.»

»Missä ja milloin?»

»Tuossa ikkunan luona.»

Äiti vähän aikaa viivyteltään vastasi: »Puhelin Jumalan kanssa.»

Laura pani pettyneenä maata. Hänestä oli näyttänyt, että se oli nainen ja äidin näköinen. Oli luullut, että se oli se kiltti tati, ja että äiti oli käskennyt tadin mennä hakemaan veljeä, ja että tati oli luvannut ja lähtenyt.

Hän valvoi edelleen ja vieläkin odotteli. Kuunteli jokaista ovenkäyntiä, joka silloin tällöin kuului kaukaisena kumahuksena kivi-

rakennuksen suuresta käytävästä. Viimein ei kuulunut kumahduksiakaan.

Ikkunan takana oli nyt kuumottava valo. Sisällä huoneessa hämärä, että erotti jokaisen esineen. Liikkumatonta. Äänetöntä. Tuntui, että nyt oli joululoppunut, että nyt ei veli enää voi tulla.

Minnekä on veli jäänyt?

Jos Leena ei olekaan muistanut toimittaa asiaa?

On, koska oli tullut veljen tavaroita.

Jos on joutunut Surman suuhun?

Ei, sillä hän on reipas poika.

Jos on kaatunut pahan Kalman kartanolle?

Ei ole kaatunut Kalman kartanolle, sillä här on rohkea ja iloinen poika.

Jos on jäänyt siihen suureen kaupunkiin, jossa kaikissa taloissa on kirkas valaistus ja kuuluu kaunis soitto sisältä, vaan ovet ovat lukossa, ettei mihinkään sisälle pääse?

Sinne on jäänyt. Ei ole mahtunut joulupukin konttiin, kun oli muuta tavaraa niin paljon, ettei silmineula olisi sopinut.

Sinne se raukka kuolee kadulle.

Lauralle tuli hätä.

Kuka pelastaa?

Kiltti täti!

Laura nousi sängystä ja hiipi pitkässä valkoisessa yöpaidassaan Leenan luo kyökkiin tiedustamaan, missä asuu se täti.

Kyökissä oli kirkasta, kun kuu paistoi huoneeseen ikkunan täydeltä. Mutta varjoiselta seinältä vuoteesta kuului kuin suuren koiran vihaisia murahduksia. Laura jäi vähän pelästyneenä seisomaan keskilattialle hopeankirkaaseen kuutamoon.

»Eikö Leena olekaan täällä?» huusi hän.

Koira herkesi murisemasta.

»Missä Leena on?»

Joku nousi istumaan vuoteessa, katsoi kummasti, silmät suurina päässä, ja sanoi:

»Minä olen vain halpa palvelija, että minulle näin suuri kirkkaus tapahtuu.»

Laura tunsi nyt hänet Leenaksi ja alkoi toimittaa asiaansa. Leena ei ymmärtänyt. Laura selitti sitten asiansa alusta alkain ja laajasti. Mutta Leena puhui kummallisia ja vuoroin voittelei, vuoroin itki.

Kyselyillä ja suurella miettimisellä ja sovittelemisella oli Laura lopuksi ymmärtävinään

asian niin, että hänen itsensä on käännäyttävä Rooman herran puoleen pyynnöllä. Ja hän jätti Leenan yksinään rukoilemaan kyökin lattialle ja kiirehti isäänsä herättämään.

Lehtori aluksi säikähti, mutta sitten rauhoittui kokonaan, kun oli huomaavinaan, että Laura kulki unissaan.

»Rakas isä», sanoi Laura ja hartaasti pyysi isää kirjoittamaan hänen puolestaan Rooman herralle, hyvälle Paavo Anttikristukselle, että tämä käskisi kiltin tädin, joka asuu tässä kaupungissa pihan perällä, noutamaan Lauran veljen siitä suuresta kaupungista.

Kun Laura oli asiansa loppuun selittänyt, otti isä hänet syliinsä ja kantoi sänkyyn.

»Makaa nyt siinä levossa, enkelini.»

»Kirjoitatko, rakas isä?»

»Lähetän sähkösanoman, jos nukut rauhallisesti.»

Isän lupaukseen sai aina luottaa.

Laura painoi silmänsä umpeen. Hymy huulillaan hän vaipui pian rauhalliseen uneen.

NELJÄS LUKU.

Kirkkaana jouluaamuna heräsi Leena, mieliala tuskallisen raskaana. Heti silmänsä avattua oli hänellä kuin hirveä hätä, vaan ei tiennyt minkä vuoksi. Sitten selvisi hänelle, että hän oli nähnyt unta. Tavattoman pitkän unen:

Kyökki oli ollut täynnä taivaallista valoa. Keskellä kirkkautta oli seisonut pieni, kaunis enkeli, jonka kasvot olivat loistaneet niin, että Leenan silmiä oli huikaissut. Ja enkelin valkoinen puku oli välkkynyt kuin hopeinen kangas ja siivet hehkuneet kuin aamurusko. Ja se enkeli oli puhunut Luran veljen kuolemasta suuressa kaupungissa, joka vuorella on. Ja sitten oli enkeli sanonut: »Katso, oo ihminen, oo ihminen, mitä tapahtuman pitää Roomassa, joka paavin antikristuksen alle heitetty on: että Laura on itkevä kuin Kirsti ja hänen

unensa on oleva ikuinen kuin Kirstin uni, jos ei pelastaja tule, ettäs nauranut olet etkä polvias notkistanut.» Ja Leena oli itkenyt ja rukoillut polvillaan, että hän nauranut oli...

Sitä unta kesti muistella Leenan loppumatomasti.

»Merkillinen uni.»

Sitä merkillisempi Leenasta, kun hänestä tuntui, että hän on ennenkin nähnyt jotakin samallaista. Tuo varsinkin oli tuttua, että hän oli nauranut.

Vähitellen Leenalle selvisikin, että hän todella oli nauranut oikein ilmissä kerran, kun Laura oli hänen käskennyt toimittaa hänelle veljen, elävän veljen. Ja nyt Leena ymmärsi, että syntiä oli ollut nauraa, kun sen sijaan olisi pitänyt notkistaa polvia. Sitä hän ei ollut tehnyt kertaakaan.

Leena teki sen nyt.

Hän rukoili, ettei hyvä Jumala antaisi unen toteutua hänen vaivaisen syntisen takia, joka on yksinkertainen ja typerä. Kääntyköön uni hyväksi, kuolema elämäksi, olemattomuus olevaksi, ettei kohtaisi raskas murhe lehtoria, joka on itse hyvyys, eikä murtuisi lehtorin rouva,

joka on kuin hento kedon kukkanen, ja että he saisivat nauttia viattoman pienokaisensa Lauran elämästä ja heidän sydämensä tuta riemua poikalapsen syntymisestä.

Leena rukoili pitkään, niin ettei tahtonut jaloilleen päästä, kun polvet olivat kipeät olleet jo aamulla noustessa, niin hellät, ettei sormenpäällä ollut kärsinyt koskea. Mutta hän ei nyt säälinyt polviaan, vaan päinvastoin hänestä oli oikeus ja kohtuus, että ne olivat arat ja hellät, jotta syntinen ruumis oikein saisi kärsiä. Hän olisi kärsinyt mitä ruumiillista tuskaa hyvänsä, jos olisi päässyt tästä sydämen tuskasta.

Pelotti, että on jo jotakin tapahtunut, kun ei kuulunut Lauraa kyökkiin, jossa hän tavallisesti joka aamu oleskeli isot ajat isän ja äidin vielä nukkuessa. Sillä Laura oli aamunvirkku, oli siihen hereillä kuin Leenakin.

Lauraa ei kuulunut koko aamuna. Eikä Leena hirvinnyt mennä katsomaan eikä kuulustelemaan. Aamiaispöytää kattaissaan hän vihdoin sai kuulla rouvalta, että Laura vielä nukkuu.

»Nukkuu!»

Ihmeellistä se oli rouvastakin.

»Nukkuu?»

»Voiko Leena pahoin?» kysyi rouva. »Leena on aivan kalpea ja kuin pyörtyvä», hätäili rouva.

Ei Leena pyörtynyt eikä häntä pyörryttänyt-kään. Hänen korvissaan soi kuuluvasti: »... ja hänen unensa on oleva ikuinen kuin Kirstin uni...»

Leena mentyään kyökkiin kiireellä notkisti polvensa toisen kerran.

Jaloilleen hän pääsi ainoastaan siten, että paneutui vatsalleen ja veti avukseen muutama tuolin, johon nojaten kohosi seisaalleen.

»Minä vaikka käsivarteni katkasisin, jos saisin unen estetyksi.»

Leenalla oli sellainen tieto ja usko, että kun pahan unen saa estetyksi, niin se tulee käännetyksi, siten, että kaikki siinä merkitsee silloin hyvää, niin se, mikä muutenkin merkitsee hyvää, kuin sekin, mikä merkitsee pahaa.

Lehtori ja rouva alkoivat huolestua, kun Laura nukkui vielä puolen päivän aikaan. Ja kun hän ei herännyt vielä päivällisajan lähestyessäkään, niin he käskivät lääkärin. He istuivat vakavina ja äänettöminä Lauran

vuoteen ääressä. Ja kyökissään Leena kahden vastakkain asetetun tuolin avulla laskeutui polvilleen kolmannen kerran.

Juuri ennen lääkärin tuloa heräsi Laura virkeän ja iloisen näköisenä.

»Hyvää huomenta, neiti Unikeko», sanoi lääkäri tervehtiessään Lauraa, joka vielä oli sängyssään. »Meillä muilla on pian ilta.»

Ja alkoi tutkimus kaikinpuolinen ja tarkka.

Ei mitään. Ei vähintäkään oiretta mihinkään, kuului lääkärin enemmän kuin lohduttava vakuutus.

»Joulupukki on ehkä pitänyt pikku neitiämme vähän jännityksissä ja valvottanut monet pitkät illat, niin että tyttö ottaa nyt tappionsa takaisin.» Ja lääkäri määräsi raittiit pyyhkeet ja sitten reippaasti ylös ja ulos ja illalla oikeaan aikaan nukkumaan. Silloin on Laura entisissä saranoissaan.

»Kuule, Laura», sanoi lääkäri Lauralle. »Huomenna on Tapani. Silloin ovat kaikki kiltit lapset ajelemassa. Aijotko sinä nukkua huomenna myöhäiseen? Mitä?»

»Nukun, jos näen kaunista unta», vastasi Laura.

»Vai niin? Sekö siinä oli? Vai unennäköjä me olimme ongella», sanoi lääkäri. »Mitä kaunista unta sinä olet nähnyt, saako setäkin kuulla?»

Ei saanut setä kuulla. Laura vain kääntyi katsomaan äitiään ja hymyili tuota hymyään: kirkkaita päiviä.

»Kas, kas vain sitä hymyä», huudahti lääkäri ja kääntyen lehtoriin hän jatkoi: »Lied ohne Worte.»

Lehtorin rouva punastui.

Lääkäri naurahti herttaisesti ja sanoi:

»Te, hyvät naiset, niin tytär kuin äitikin, puhelette liian näkyvästi: paljastatte salaisuutenne.» Ja hypistellen Luran pyöreätä leukaa hän hymyillen jatkoi: »Setä jo tietää: Laura uneksi veikosta.»

»Veli tulee tänään!» sanoi Laura.

»Ohoh, ei suinkaan», väitti lääkärisetä.

»Tulee!» intti Laura.

»Niinkö Unimatti kertoi?»

»Veli itse sanoi.»

»Siinä kauniissa unessako?»

»Niin.»

»Oliko hän suurikin?»

»Noin suuri», ja Laura osotti kädellään yli päänsä.

»Niin», myönsi setä, »niin suuri veli kyllä voi tulla. Kyllä. Pieni ei jaksa juosta niin kii-reesti. Voi se suurikin viipyä, mutta joskus kuitenkin hän tulee Luran luo, siitä setä on varma.»

»Isä on lähettänyt Roomaan sähkösanoman», selitti Laura.

»Vai niin, vai sähkösanoman oikein», tuumi lääkäri. »No veli tulee tietysti lentokoneella.»

»Uskooko lääkärisetäkin, että veli tulee tänään?» uteli Laura.

»Sydämeistäni toivoisin, pikku ystäväni», vastasi lääkärisetä ja hyvästeli Luran.

Mennessään hän selitti vanhemmille, että Laura on liian yksinäinen. Yksinäisyys lapselle ei ole terveellistä, hänen henkinen ja ruumiillinen kehityksensä siitä kärsii haittaa. Pitäisi olla Lauralle toveri, veli tahi sisar, tahi vielä parempi jos olisi molemmat ja yhä parempi jos olisi molempia.

Vanhemmista jäi kumpikin äänetönnä ja allapäin syviin mietteisiin, niinkuin jää huokailemaan köyhä perheenäiti, jolle lääkäri on se-

littänyt, että hänen kivulloinen lapsensa potee yleistä heikkoutta, jonka vuoksi tulee antaa runsaasti hyvää, ravitsevaa ruokaa ja reseptissä määrättyjä lääkkeitä.

Heitä ei lohduttanut heidän kirkas päivänsäkään, joka taas loisti. He vastasivat Lauran hymyyn tosin hymyllä, mutta se oli puoleksi tehtyä, toiseksi suruhymyä. Tiesiväthän he, että Laurankin päivänkirkas hymy sammuu taas, kun hän näkee toivonsa ja uskonsa pettäneen, kun veli ei tulekaan.

Lauran toivo ja usko ei nyt pettänyt: odotettu veli tuli. Ja tänään, ihan.

VIIDES LUKU.

Lehtori ja rouva olivat iltapäivällä vieraissa. Laura Leenan kanssa kotona. Kumpikin oli iloinen, semminkin Leena. Vaikka Leenan jalat olivat kuin kaksi lahonnutta pötkelöä, joita väliin piti kaksin käsin siirrellä ja nostella, niin olisi hän ollut valmis Lauran kanssa vaikka tanssimaan, jos tämä olisi saanut sellaisen päähämpistön. Mutta Lauralla ei ollut aikaa tällaiseen huvitteluun nyt, hän järjesteli tavaroitaan, joita oli saanut, ja kulki huoneesta huoneeseen laulellen ja somistellen ja kysyen Leenan mieltä.

»Leena on hyvä ja tulee taas katsomaan tätä.»

Suurella vaivalla pääsee Leena seisoalleen, menee katsomaan ja katsottuaan sovittelee itsensä lähimmälle tuolille. Parahiksi päästyään istumaan kuuluu toisaalta:

»Onko tämä Leenasta kaunis?»

Ei taaskaan muuta kuin: ota jalkasi ja käy.
Ja Leena tekee sen nurkumatta.

»Leena.»

Tällä kertaa kuului sänkykamarista.

»Leena ei ole nähnyt tätä?»

»Mikä se on?»

»Pojan puku.»

»Niinpä todella on. Ja niin kaunis. Herttu-
lalee, miten kaunis», ihaili Leena täydestä sy-
däimestä ja vakuuttamalla vakuutti: »Sitä
vielä tarvitaan.»

»Tänään», sanoi Laura.

»Ei sitä toki tänään vielä tarvita», sanoi
Leena ja nosti jalkansa tuolille lepuuttaakseen
niitä ja asettui selin seinään nojaten muka-
vasti istumaan, kun huomasi, että Lauralla
kuitenkin menee hyvä aika järjestäessään vaat-
teita takaisin laatikkoon.

»Veli tulee tänään», väitti Laura istuen laa-
tikkonsa ääressä, pannen hyvin huolellisesti
vaatteet laskoksiin ja kädellään silittäen
rypyt.

»Isä on lähettänyt sähkösanoman.»

Leena ei virkkanut siihen mitään.

»Lääkärisetä sanoi, että veli tulee lentokoneella.»

Leena hyväksyi äänettömyydellään.

»Mutta osaakohan veli tänne meille, kun ei ole ennen käynyt?» Lauran piti purkaa takki laskoksistaan, kun se tuli huonosti, ja laskea se uudelleen. Sitä tehdessään hän jatkoi puhettaan: »Eihän Leenan sisarkaan, joka maalta tuli Leenan luo, osannut. Meni väärään taloon, ensin kellariin ja sitten toisia portaita vinnille. Poliisi hänet sitten toi. Muistaako Leena?»

Kun ei vastausta kuulunut, kääntyi Laura katsomaan.

Leena nukkui.

Laura kävi levottomaksi nyt, kun hän tunsii olevansa kuin yksin.

»Ikkunain takana on jo mustaa, eikä veli vielä ole tullut. — Jos on eksynyt väärään taloon?»

Laura meni etehiseen, puki päällysvaatteet ja lähti kiireesti laskeutumaan portaita kadulle.

Leena heräsi, kun puudutti selkää. Lepo tuntui suloiselta. Ja hän istui odottaen, milloin Laura taas kääntyy jostakin toisesta huoneesta, kun näkyi jo järjestäneen vaatteet ja menneen. Mutta kauanpa hän sai nyt rau-

hassa istua. Niin kauan, että hän siihen viimein kyltyi ja lähti katsomaan, missä Laura on.

Ei kuulunut ei näkynyt.

»No onkohan se tyttö taas mennyt sinne makkarapuodin ikkunaan katsomaan sitä pientä sianporsaan kuvaa, joka hänestä on niin sievä.»

Leena meni etehiseen ja näkikin, että Luran päällysvaatteita ei ollut siellä. Hän oli kahden vaiheella, mennäkö hakemaan vai vielä odottaa. Avasi kuitenkin ovea kuunnellakseen, olisiko Laura tulossa käytävässä.

Luran ääni kuuluikin kirkkaana. Hän puheli jonkun kanssa, mutta käytävä kaikui niin, ettei saanut selvää. Puheen joukkoon kuului raskaat, kolisevat askeleet. Vähitellen puheen ja askeleitten ääni koveni ja sekaan raikui silloin tällöin Luran naurua.

»Mikä kumma siellä on tulossa?»

Leenan uteliaisuus kasvoi yhtämittaa.

Viimein saapui näkyviin tuo kumma. Laura talutti olentoa, jolla oli suuri risainen vaate käärittynä huivin tavoin päähän. Jonkunmoinen takki, jonka pitkistä hihoista ei yltänyt olennon kädet näkymään, oli nuoralla sidottu

ruumiin ympäri ja takin helmuksien alta näkyi vähän sarkahousujen lahkeita ja suuret kengät, jotka portaissa pitivät tavatonta kolinaa.

Kun joukkue saapui ovelle, niin Leena kysyi ihmetellen:

»Mistä Laura sitä tuo?»

»Täti antoi.»

»Mikä täti?»

»No, se kiltti täti.»

Leena hyvin ymmärsi, että asia oli väärällä tolalla, mutta tiesi myöskin, ettei tässä suhteessa ollut hänen yrittääkään selittelyihin. Se piti jättää lehtorin ja rouvan tuloon.

»Tyttökö se on vai poika?»

»Poika on!» kuului huivikäärön sisästä niin heleä-ääninen ja reipas vastaus, että Leena oikein ihastui.

Etehisessä Laura purki vaatekäärön pojan ympäriltä, jolloin tuli näkyviin vaalea- ja pitkätukkainen pää miellyttävine lapsen kasvoineen, suurissa silmissä avonainen, hieman veitikkamainen katse ja suu oli naurava.

»Leena pesee pojan silmät», sanoi Laura hyvin äidillisesti.

»Mutta, hyvä Laura», alkoi Leena aivan kuin joitakin esteitä tuoda.

»Leena on hyvä ja pesee», uudisti Laura ja lisäsi: »Leena on hyvä ja myöskin kampaa pojan tukan.»

Poika vietiin kyökkiin puhdistusta varten.

»Mikä sinun nimesi on, lapsi raukka?» kysyi Leena syvällä säälillä.

»Heikki minä olen, vaan pojaksi vain minua aina sanotaan», vastasi poika.

»Hyvä Jumala armahtakoon!» siunaili Leena avattuaan pojan takin. »Eihän sinulla raukalla ole paitaakaan.»

»Mutta onpa aikamiehen takki», vastasi poika puoleksi kehuun, toiseksi niin leikkisästi, että Leena naurahteli kyyneleittensä joukkoon.

»Taitaa olla isän takki?» kysyi sitten Leena.

»Ei ole isän, on vain maailman takkeja.»

»Ei taida sinulla isää ollakaan?»

»En minä isätön ole, vaikka paidaton», nauroi poika.

»Missä isäsi on?»

»Missä muutkin kuolleet.»

Laura toi omia paitojaan ja laatikon, jossa oli Veli Erkki-puku. Se oli hieman tiukka, vaan

ei haitalle asti. Matalat kiiltonahkakengät eivät mahtuneet jalkaan, mutta niiden sijaan keksi Laura uudet kalossinsa, jotka mainiosti kävivät kiiltokengistä.

Katsellessaan tätä Lauran kiltitä tädiltä saamaa poikaa Leena hyväntuulisesti naurahti, ajatellen:

»Lehtorin herrasväkenä minä ottaisin tuosta pojan ja ilmoittaisin lehdissä: Syntynyt pulska ja reipas poika. Lauramme ikäinen, ehkä hie-
man vanhempi.»

Mutta ajatellessaan tätä odottamatonta tapausta, joka oli niin yhtäkkiä tullut ja oli kuin totta satua, Leena alkoi sitä sovitella merkiliseen uneensa, johon se sopikin erinomaisesti joka kohdassaan, mitä hän vain ajatteli.

»Ihan kuin puntista prikkun», lausui hän ihastuksella itsekseen, kun hän kerran tapasi lapset salissa seisomassa suuren kuvastimen edessä hymyillen sinne toisilleen.

Entäs Kirstin ikuinen unikin? Sen kävi näin:

Kun poika Lauran kuljettamana tuli lehtorin rouvan kamariin, kiinnitti hän heti huomionsa tuohon pieneen rakennukseen, Päivölään, jota ihmetellen ja naurusuin katseli.

Paremmiin sinne sisään nähdäkseen hän yhtäkkiä nosti toisen kattopuolikkaan pois ja ilahduen sanoi:

»Tuollahan makaa ihan kuin pieni, elävä ihminen.»

»Ei se ole elävä, se on kuollut», sanoi Laura.

Poika sieppasi Kirstin käteensä ja päästi helakan, herttaisen naurun ja käski Leenaa, käyttäen Lauralta kuulemaansa puhuttelutapaa:

»Leena on hyvä ja katsoo, kuollutko noin kurkistelee!»

Leenan sydämessä kierteli autuaallinen tunne nähdessään Kirstin taas kirkkain, taivaansinisin silmin hymyilevän kuin muinoin onnensa päivinä, josta tuntui Leenan mielestä olevan pitkä aika, pitkä ja raskas. Nyt oli hautakumpu avattu, ikuisen unen kahleet katkaistu, kuolema muuttunut elämäksi. Pelastaja oli tullut, tuossa seisoj hajasäärin ja selkäkenossa pitäen ojennetussa kädessään Kirstiä, jota hymyillen katseli, ja joka hymyili vapautajasankarilleen. Leenalta pyrki yhtä aikaa nauru ja itku.

»Siinä on sinun lapsesi», sanoi poika leikillisesti ja asetti Kirstin Lauran syliin istumaan.

Leena oli niin ihastunut oloonsa lasten kanssa, että hän ei olisi tahtonut malittaa toimiinsakaan lähteä. Mutta täytyi mennä valmistelemaan illallista herrasväen kotiin tulemaksi.

Lapset palasivat saliin ja siellä poika istui sohvaan tähystelemään joulukuusta, joka ennenkin oli hänen huomiotaan kiinnittänyt erikoisesti. Laura istui hänen viereensä ja alkoi puhella vilkkaasti.

»Rooma on suuri ja kaunis kaupunki. Onko?»

»On», myönsi poika niinkuin myönnetään silloin, kun ajatukset ovat muualle kiintyneet.

»Sveitsi on kaunista. Siellä on vuoria ja laaksoja ja alppimajoja ja vesiputouksia. Onhan?»

»On.»

»Parisissa on lasten hyvin hauska. Onko?»

»On», myönsi joulukuusen uskollinen tähystäjä.

Niin saavuttiin suureen kaupunkiin, jossa talot ovat kirkkaasti valaistut ja sisältä kuuluu kaunista soittoa. »Mutta ovet ovat lukossa, ettei minnekään pääse sisälle. Niinhän?»

»Niin», vastasi kuusen tähystäjä vähän elävämmin ja lisäsi: »Ja koirat vihaisia.»

»Onko siellä koiria?» kysyi Laura uteliaana uudesta kuvasta, jonka sai suureen kaupunkiinsa, ja ihastuneena, kun puhetoverinsa viimein sanoi muutakin kuin lyhyen sanan. »Ovatko ne suuria?»

»No, on suuriakin», vastaa poika jo katsah-
taen kysyjään. »Niin suuria kuin mökin hevonen!
Ja on pieniäkin. Ja paljon niitä häyjä on. Ja
niin iljetyn vihasia minulle, pienet ja suuret.»

»Eikö sinua pelottanut?» kysyi Laura kauhistuneena.

»Eipä siinä pelko auta, kun on pakko.»

»Sinne sinä olisit kuollut?» sanoi Laura jo surullisena.

»Ei tiedä minne kuolee . . . Ovatko nuo syö-
viä tuossa kuusessa?»

»Ovat nuo omenat. Tahdotko sinä?»

Poika kääntyi Lauraan päin ja hymyillen sanoi:

»Kyllä minä söisin.»

Laura toi hänelle omenan, otti itselleen toisen ja istui pojan viereen sitä syömään.

Ovikello soi Leenan kyökissä ja Leena arva-
ten, että lehtori ja rouva tulevat, meni kiireellä
avaamaan.

»Täällä on vieraita», sanoo hän merkillisesti hymyillen.

»Ketä vieraita?»

Leena ei virka mitään. Lehtori ja rouva kuulevat salista iloista puhelua, Lauran äänen ja pojan äänen. Uteliaina he päällysvaatteita riisumatta lähestyvät salin ovea tirkistääkseen sisään. Mutta vastaisella salin seinällä olevasta suuresta kuvastimesta he jo näkevät: sohvalla istuu Laura ja toisena tuntematon poika Veli Erkiksi puettuna. Omenaa syövät ja toisilleen hymyillen puhelevat.

Lehtori ja rouva katsoivat toisiaan aivan kuin toisiltaan kysyen: Mitä tämä on?

»Kenen lapsi se on?» kysyivät he Leenalta palatessaan riisumaan päällysvaatteitaan.

Leena kertoi tapauksen ja teki selkoa, minkä tiesi ja osasi. Sanoi telefonilla ilmoittaneensa poliisiasemalle, että jos sieltä kysellään hukkaan joutunutta lasta, niin täällä on muuan.

Kun lehtori ja rouva astuivat saliin, niin Laura hymyili heille kirkkaimman hymynsä. Poika katsoi heihin suurin silmin, mutta niissä oli avonainen, leikillinen katse ja suu väreili naurun hymyssä. Ja kolmannenkin iloisen

olennon näkivät he sohvalle lasten välissä istumassa: kuolleista heränneen Kirstin. Niin että oli paljasta säteilevää, kirkasta onnea.

Hämillään ja sanattomia olivat vanhemmat ison aikaa. Kumpikin neuvoton, miten asia oli otettava. Yllätys oli niin äkillinen ja omituinen. Hyvin verkalleen kävi heidän keskustelunsa, kun he viimein saivat sen alkuun neuvotellakseen, mitä oli tehtävä. Asiassa oli monta muttaa.

Lapset olivat nyt vilkkaassa puhelussa ja toimessa. Väliin toinen ja sitten toinen nauroi sydämellisesti. Ja aina kun poika laski helakan naurunsa, lehtori ja rouva jäivät kuuntelemaan sitä, niinkuin kuunnellaan keväällä ensimmäisen käen kukahduksia.

Poika oli antautunut leikkiin niin täydellisesti, että näytti kerrassaan unohuttaneen oudon ympäristönsä ja pukunsa, käyttäytyen vapaasti ja luontevasti. Niinpä Leena, tullessaan ilmoittamaan, että illallispöytä oli katettu, sanoikin jääden katsomaan lasten leikkiä:

»Hyvä Jumala, tuota poika raukkaa. Niin hän on kuin pieni eksynyt koiranpentu, joka on tavannut sopivan leikkiverin: ei ajattele, että

hän on vieraalla pihalla, eikä muista, ettei tiedä kotiaan.»

Poika oli keksinyt Lauran suuren leikkihevos-
sen käretyneen ja kuin mitä tottunein hevosmies
hän sen valjasti salin keskilattialle. Laura ihas-
tuneena odotti.

»Nouse käretyhin», sanoi poika saatuaan
kaikki kuntoon. »Ei sinne. Tuohon eteen, minä
taakse.»

Laura istui eteen ja poika taakse.

»Liinakkovarsa ja nappulirattahat,
ja itte pidän suittista kiinni.
Kun vertaistansa rakastaa,
ei tarvitte olla fiini.»

Tuskin muitten kuin Leenan huomio kiintyi
sanoihin, joille Leena nauroi sydämestään.
Lehtori ja rouva ihmettelivät itsekseen pojan
äänen täyteläisyyttä ja kaunista sävyä.

»Sinähän olet laulajapoika», sanoi lehtori
ihastuneena.

»Olen minä laulanut lantin edestä, vaan en
minä nyt tahdo lanttia», selitti poika.

Laura nousi käretyssä seisomaan kääntyen
päin poikaan ja otti kaulasta:

»Minä pidän sinusta.»

»Elä, elä pidä!» vastusti poika hätäillen.

»Pidän minä», väitti Laura.

»Meidän käy hullusti, jos pidät minusta», hätäili yhä tuimemmin poika.

Käräyt keikahtivat taaksepäin, ja poika ja Laura nurin niskoin lattialle niin pahasti, että katsojat säikähtivät. Mutta siihen, kun he ehtivät liikahtaakaan, oli poika jo pystyssä ja vikkelästi nosti Lauran jaloilleen. Hän sitten katsoi Lauraa läheltä silmiin ja hymyili aivan kuin houkuttelemalla houkutellen Lauraakin hymyilemään. Ja kun hän sai hymyilemään, hän yhä katsoen läheltä silmiin sanoi:

»Enkö minä sanonut sinulle, muori, että elä pidä minusta, meidän käy hullusti.»

Sitten hän nauroi ääneen taas houkutellen Laurankin nauramaan. Ja hetkisen aikaa he nenät vastakkain nauroivat kaatumiselleen.

»Emme välitä koko onnettomuudesta», sanoi poika. »Emmehän?»

»Emme», vastasi Laura vakuuttavasti.

Kun poika alkoi uudestaan hommata hevosta kuntoon, Leena kuin tulkiten selitti hänelle:

»Laura tarkotti äsken, että hän sinusta tykkää.»

»Kyllähän minä sen ymmärsin», sanoi hevosties. »Mutta Laura ei ymmärtänyt minua, kun minä koetin toimittaa, että jos hän pitää minua kaulasta, niin kärryt keikkaa. Mutta nyt minä asetan, ettei keikkaa.»

Pojan määräyksen mukaan Laura tällä kertaa meni istumaan pojan viereen.

»Nyt saat pidellä minusta, miten haluat.»

Läimäyttäen suitsiperillä hevosta poika huudahti:

»Hei, hevonen!»

Laura huiskutti kättään isälle ja äidille sanoen äänekkäästi kuin huutaen kauas:

»Hyvästi, hyvästi! Me menemme ulkomaille.» Ja kääntyen poikaan hän sanoi: »Eikö niin?»

»Niin.»

Laura tarttui pojan käsikoukkuun ja poika lauloi:

»Minä pidin sinusta
ja sinä pidit minusta,
ja ero piti tulla meistä,
eikä mun silmäni kesken kuivu
eron kyyneleistä.»

»Nyt ollaan perillä!» Ja kuin houkutellen myöntävää vastausta kysyi poika: »Ollaanhan?»

»Ollaan», vastasi Laura, vaikka olisi vielä halunnut ajella.

Poika nousi. Jätti hevosen siihen ja katsoi taas tähystävästi joulukuusta vakavan näköisenä. Sitten yhtäkkiä sanoi kirkkaalla äänellä:

»Hyvästi vain ja kiitoksia paljon.»

»Minne sinä menet?»

Mietittyään hetken aikaa poika vastasi:

»Johonkin.»

»Äidinkö tykö?» kysyi lehtori.

»Ei se ollut äiti», ehätti sanomaan Laura ja sanoikin tiukasti. »Se oli vain se kiltti täti.»

»Niin, niin», myönsi lehtori Lauralle ja kysyi häneltä: »Missä sinä heidät tapasit?»

Laura selitti:

»Tämä istui kadulla makkarapuodin seinää vasten. Siihen tuli sitten se kiltti täti ja minä kysyin: Saanko minä tämän? Kiltti täti sanoi: Ota, hyvä enkelini, ja Jumala sinua siunatkoon. Ja me lähdimme kotia. Sillä kiltillä tädillä oli vielä toinenkin lapsi sylissä. Vei kai jollekin sen.»

Siihen poika kuin vastaväitteeksi huomautti:
 »Ei siinä ollut viemistä kenellekään: se oli jo kuollut.»

»Kuollut!» huudahtivat aikaiset.

»Niin. Se oli tyttö, pikku Kaisa. Kuoli kadulla.»

»Sinä kai tiedät, minne äiti on mennyt?» kysyi lehtori pojalta.

Poika viivytti vastausta aivan kuin ei olisi ollut oikein varma paikasta ja sanoi viimein:

»Äiti aikoi junan alle.»

Lehtorin kivettyessä ja rouvan ja Leenan parahtaessa itkemään Laura meni pojan luo, kääri kätensä hänen kaulaansa ja sanoi:

»Sinä olet minun veljeni ja sinusta tulee tohtori.»

Poika Lauralle hymyili ja sanoi hiljaisella äänellä kuin puolittain kuiskaten:

»Mutta minulla on kauhea nälkä. Annatko vielä yhden omenan?»

*

Leena illalla, laitettuaan pojan nukkumaan lehtorin rouvan kamarin leposohvalle, lankesi

polvilleen ja kiitti Jumalaa, joka oli kääntänyt pahan unen hyväksi.

Unessa sanottiin:

Lauran veli kuolee siinä suuressa kaupungissa, joka vuorella on. Tämä merkitsi nyt pitkää ikää ja suurta mainetta.

ARKA KOHTA

Kreikkalaisesta sankarista Akilleesta kerrotaan, että hänen ruumiistaan kilpistyivät nuolet ja keihäät haavoittamatta. Mutta toinen kantapää oli altis: se oli hänen arka kohtansa.

Arka kohtansa oli kummallakin Pekalla, niin sankareita kuin olivatkin.

Toinen oli Pekka Myllylä, lyhemmässä muodossa Mylly-Pekka, jota nimeä poikajoukossa käytettiin, toinen vain Pekka eli — kaikessa salaisuudessa sanottuna — Paljas-Pekka.

Mylly-Pekka oli pisin poika joukossa, vaikka ei ollutkaan vanhimpia. Siro kuin kangasmänty, notkea kuin koivunvarpa. Luotu merimieheksi, joka hänestä sitten tulikin. Sen ikäisille pojille oli kunniaksi jo se, että pääsivät frekatin märssykoriin saakka, mutta Mylly-Pekka kii- pesi ylimmälle raalle ja siinä makasi selällään. Sitä sillankäsipuuta ei ollut, jota hän ei olisi uskaltanut kävellä, ei niin leveää ojaa, jonka

yli ei hypännyt, ei aita, josta ei yli päässyt. Hän oli ainoa, joka kävi maneesin, kaupungin laidassa olevan vanhan aution sotilaskasarmin katolla, jonne ei ollut tikapuita, ja jonka sudenkaulalle salvetut nurkat olivat laudoitetut. Parhaimmat kyllä kiipesivät räystään alle asti, vaan siinä nurkkauksen ulkoneva hattulaudoitus pani eteen voittamattoman esteen. Turhaa yrittääkään ylemmäksi, niin turhaa, että Mylly-Pekka ei ollut viitsinyt kiivetä räystään alle koettamaankaan. Mutta kerran toinen Pekka sai päähänpiston sanoa hotaista:

»Minäpä käväisen tuolla maneesin katolla.»

Minäpä käväisen! Aivan kuin sinne olisi ollut käsipuilla varustetut portaat. Ja poikajoukon ällistykseksi hän juoksujalassa menee nurkkaukselle ja alkaa kiivetä. Mutta poikajoukossa jännitys loppuu siihen, mihin Pekan kiipeäminenkin: räystään alle. Siellä oli Paljas-Pekka ennenkin käynyt, niin että se ei ollut mitään uutta, ja pojat ratkesivat nauraa hohottamaan ja rupesivat ivailemaan.

Paljas-Pekka oli erehtynyt: hän oli leikillään kehunut, vaan toiset olivatkin ottaneet todeksi. Ja niin hän oli ajattele mattomasti pannut ar-

vonsa ja kunniansa alttiiksi. Mutta hän oli viisas poika, hän ei sanonut: Ettekö te tomppe-
lit leikkiä ymmärrä? Silloin ne vasta olisivat-
kin ivailleet. Maahan tultuaan hän rauhallisesti
nosteli housujaan, jotka olivat hienon nuora-
vyön varassa, ja kysyi:

»Pääseekö Mylly-Pekka?»

Pojat tollistelemään toisiaan suu auki aivan
kuin että: Niin tosiaankin? Ja he jäivät äänet-
töminä tuumimaan itsekseen: Eihän kukaan
voi päästä maneesin katolle! Mutta toisakseen
taas: Minnekkä ei Mylly-Pekka pääsisi? Ja
näin pojilla oli edessään kaksi vastakkaista
mahdottomuutta: mahdotonta kenenkään
päästä maneesin katolle, mahdotonta Mylly-
Pekan olla pääsemättä.

Paljas-Pekka hymyillen katsoi äänettömiä
poikia, että joko alkavat leikin ymmärtää.
Mutta muuan poika, vähäpätöisin joukosta,
sellainen, jota ei pidetty oikein viisaanakaan,
sanoi kehumatta, vaan täydellä uskolla ja luot-
tamuksella:

»Kyllä Mylly-Pekka pääsee.»

Ei kukaan edellistä puhujaa kannattanut,
vaan eipä, Paljas-Pekan suureksi hämmästyk-

seksi, yksikään vastustanutkaan. Asia oli siis huonolla tolalla. Paljas-Pekka ymmärsi, ettei ollut mitään hyötyä ruveta selittämään tuolle tyhmälle, ettei sinne voi päästä kuin lentävä lintu, sillä tuo tyhmä olisi väittänyt vain: Kyllä sinne Mylly-Pekka pääsee. Ratkaistakseen asian yhdellä iskulla Paljas-Pekka sanoi:

»Pannaan veto.»

»Pannaan vain», sanoi se tyhmä poika.

Paljas-Pekka ällistyi.

Toiset pojat jo alkoivat virnuilla ja kuului ääni:

»Ei Pekka uskallakaan panna vetoa, jänistää.»

Pekka määritteli ankarat vetoehdot.

Se tyhmä poika suostui sittenkin empimättä.

Nyt oli asia jännittävä.

»Kyllä sinä, raukka, nyt hävisit pahasti», säälisteli Paljas-Pekka. Hän todella sääli toveriaan.

Mutta se tyhmä poika sanoi mahtipontisesti:

»Ei ole vielä senaatissa päätetty, kumpi meistä häviää.»

Pojista toiset kallistuivat tyhmän pojan puolelle, mutta toiset jo olivat varmoja, että tietysti hän häviää.

No, ei muuta kuin hakemaan Mylly-Pekkaa koko joukolla ja suurella touhulla.

Mylly-Pekka oli hoitelemassa pientä sisartaan äidin ollessa jollakin asialla kaupungilla. Hän selitti, ettei hän pääse, ennenkuin äitinsä tulee, sillä ei voinut jättää lasta yksin. Mutta toisista asia oli niin tärkeä, että se piti saada heti ratkaistuksi, ja he ehdottivat, että otetaan tyttö mukaan, eihän tuo paljon paina. Niin lähdettiin, Mylly-Pekka kantaen sylissä Liisaa, joka maneesin luo tultua istutettiin hiekalle leikkimään ja jolle muuan leipurivaimon poika antoi taskustaan, ainaisesta varastostaan, palan nisuleipää mutusteltavaksi.

Mylly-Pekka katseli nurkkausta puolelta ja toiselta, pudisti epäröivästi päätään, mutta sitten viskasi lakkinsa maahan ja lähti kiipeämään vikkellästi kuin kissa. Puolitiessä menossa hän pysähtyi äkkiä ja sanoi:

»Pitäkää huoli, ettei lapsi itke.»

»Kyllä, kyllä», huudettiin, ja se nisutasku tarjosi Liisalle nisupalaa toiseenkin käteen. Mutta Liisa ei huolinut, vaan hyvin levottomana katseli etsivästi poikajoukkoon.

»Liisa! Veli on täällä!» huusi Mylly-Pekka,

ja Liisa hänet huomattuaan hymyili iloisesti ja huiskutti käsiään riemastuneena.

Mylly-Pekka räystään alle tultuaan kopeloi ja tapaili tapailemistaan, vaan ei saanut sopivaa tukipistettä. Hän jo asettui liikkumattomaksi, ruumiin paino varauksien raossa olevien sormenpäitten ja varpaitten varassa, ja pää kenossa katseli ylös. Näytti siltä, että hänenkin tiensä päättyy siihen, mihin muittenkin oli päättynyt. Mutta hetken katseltuaan hän kuljetti toisen kätensä hattulaudoituksen reunaa myöten rakennuksen päätypuolelle ja ojennetun kätensä yltämällä kahmasi kourin kiinni laudoituksen reunaan. Soviteltuaan sormiaan muutamia kertoja hän heittäysi tuon yhden käden varaan riippumaan, niin siirtyen rakennuksen päätypuolelle, jossa hänen ruumiinsa lekkui siellä korkealla seinällä kuin kellon heiluri.

Hirvittävää! Poikajoukko seisoj ja tähysti henkeä pidättäen.

Pikku Liisa nauroi kirkkaasti.

»Voi hyvä Jumala . . . Voi taivaan Isä . . . voi rakas Pekka . . .» kuului hätääntynyt ääni. Mylly-Pekan äiti oli siinä ja rukoili.

Mylly-Pekka, kun hänen ruumiinsa oli herennyt heilumasta koukisti käsivarttaan kohottaen itseään, että pääsi kiinni hattulaudoituksesta toisellakin kädellä.

Helpotuksen huokaus pääsi poikajoukosta. Ei näyttänyt enää niin hirveältä, kun hän nyt riippui kahden käden varassa. Mutta mihin hän siitä pääsee? Jaloilla ei mitään tukea, ne roikkuivat joutilaina ilmassa, käsiään hän ei siis voinut siirtää mihinkään. Ei pääse ylös eikä pääse alas. Ja alla oli päätyseinässä olevan oven porraskivitys, johon putoaa.

Mylly-Pekan äiti juoksi lähimpään taloon hakemaan apua ja tikapuita.

Mylly-Pekka riippui liikkumatta hetken aikaa: hän leväytti toista kättä, joka oli ollut ankarassa jännityksessä ruumiin lekkuesssa sen varassa. Mutta sitten hän koukisti käsivartensa kohottaen päänsä hattulaudoituksen tasalle, tarttui hampain hattulaudoituksen reunaan, jäi hampaistaan riippumaan ja — kädet olivat vapaina. Molemmiin käsin hän kurotti kiinni katon päätylaudasta, kohotti keveästi ruumistaan, sai toisen [jalan hattulaudoitukselle, sitten muutamia vikkeliä liikkeitä ja hän oli katolla mahal-

laan. Pyörähdettyään istualleen hän katseli alas ja huusi herttaisen hymyilevällä äänellä:

»Liisa! Missä veli?»

Liisa remahti nauramaan oikein sydämen pohjasta niinkuin kotona leikkiessä veljen kanssa piilosilla. Ja hän huiskutti käsiään aivan kuin hänkin olisi tahtonut katolle.

Mylly-Pekka laskeutui räystäälle ja toisten aavistamatta hänen aijettaan heittäysi lentoon hypäten hiekalle jonkun matkaa Liisasta.

»Jalat poikki, varmasti!» huudettiin.

Mutta Mylly-Pekka kaikkien riemuksi, joka purkautui nauruun, kyykki jäniksen laukkaa Liisan luo, puski päällään Liisaa, joka nauraa remuten repi veljen punaista tukkaa.

Tämä Mylly-Pekan punainen tukka oli hänen arka kohtansa.

Jos joku hänen tovereistaan pikastuessa tahi painissa kiihtyessään tarttui häntä tukkaan ja kiskoi minkä jaksoi, niin siitä hän ei välittänyt, hymyili vain niinkuin pikku sisarelleen tämän repiessä, niin että se näytti hänestä olevan vain hauskaa. Mutta pilantekoa tukastaan, sitä hän ei sietänyt.

Oikeastaan ei olisi ollutkaan hänen tukas-

saan mitään pilkkaamista. Päinvastoin se oli kaunis, kauniin värinen ja kiharainen. Se väliin, auringon sopivasti siihen paistaessa, aivan kuin loimusi punaisin liekein. Kerran muuan lapsi olikin osottaen Mylly-Pekan tukkaa sanonut: Palaa! Siitäpä sitten oli kehittynytkin Mylly-Pekkaa tarkoittava hokema: »Mylly palaa!»

Näillä kahdella sanalla Mylly-Pekka aina lähti heti joukosta, astui hartiat kumarassa taakseen katsomatta. Olipa hänen nähty joskus sen vuoksi itkevänkin. Ja kun hän ei koskaan käynyt ketään kurittamaan, niin oli tuota asetta häntä vastaan helppo käyttää kenen hyvänsä ja kuinka vähäpätöisestä syystä tahansa ja syyttäkkin, paljaasta kiusanteon halusta.

Aivan toisella oli toinen Pekka — Paljas-Pekka, joksi häntä sanottiin poikain kesken, mutta ei hänen itsensä kuullen, sillä tämä nimi oli taas hänen arka kohtansa. Auta armias sitä, joka siihen kosketti!

Tämä nimi oli syntynyt siten, että Pekalla poikain tietten ei ollut sukunimeä, vanhemmat ihmiset kun hänestä puhuessaan aina sanoivat vain: Se Karhulammin Matleenan poika. Siihen ei taas pojilla ollut aikaa noin pitkään ni-

mittelyyn. Yksistään Pekan nimellä hän kulki siihen saakka, kun Mylly-Pekka tuli tähän osaan kaupunkia vanhempainsa muutettua tänne kaupungin toiselta laidalta. Silloin oli Mylly-Pekka ja Pekka. Mutta sehän oli pahasti ontuvaa. Siis Mylly-Pekka ja paljas Pekka.

Nimi oli siis aivan viaton, mutta hieman leikkilinenkin. Ja tämän merkityksen joku viisas joukossa kehitti näkyviin keksimällä hokeman: Paljas Pekka kuin peukalo, ei housuja, ei paitaa. Se huvitti poikajoukkoa — paljonkos siihen tarvitaan joukon huvittamiseen. Mutta Pekka närkästyi — paljonkos siihenkään tarvitaan, että asianomainen närkästyä. Ja joukon lysti loppui lyhyeen. Paljas-Pekka antoi kuuman korvapuustin neroniekalle keksijälle.

Siitä alkaen hän ei suvainnut enää nimenään Paljas-Pekkaa. Siinä silmänräpäyksessä kun hän kuuli tuon nimen jonkun suusta, hän puotalti korvalle tahi antoi nyrkin iskun, jotta onneton esine tuiskahti kenttään kuin salaman iskemänä. Harvoin häneltä pakoon pääsi, jos oli ulompanakin. Hän ampasi jälkeen kuin nuoli, oli niskassa kiinni ennenkuin toinen aavistikaan ja silloin iskuja sateli kuin rakeita, sillä hän an-

toi »vähän juoksuvaivoistaankin». Pakoon pääsemällä pelastui ainoastaan toistaiseksi, ensinäkemään. Hän ei unohuttanut eikä anteeksi antanut, ei heltynyt rukouksilla, sulanut ei mairitteluilla, eikä lahjoillakaan leppynyt. Hän oli järkähtämätön.

Kerran poikajoukkoon, joka oli kuningaspalloa lyömässä kentällä, toi muuan toveri viestin, että Paljas-Pekka on ottanut varkaan kiinni.

Viestintuoja oli pieni kyssäselkä olento, teerä ja touhukas, vähän naurettavan miehekäs ja totinen sanoissaan. Innokkaana urheilun ystävänä hän oli Pekkojen harras ihailija, niin että anteliaasti jakoi heille ristiäisnisuistaan, joita hänellä oli runsaasti ja usein, kun hänen äitinsä oli kätilö. Paljas-Pekka oli hänen jumalansa. Hän itse oli nähnyt tuon suuren tapauksen, käynyt kertomassa taloissa ystäville ja tuttaville jos tuntemattomille ja juossut sitten tänne kentälle niin, että oli aivan lääpästyksissään.

Poikain leikki jäi kesken, kaikki kerääntyivät maratonjuoksijan ympärille kuuntelemaan yhteen ahtautuneina kuin lampaat.

Tapaus lyhimmittäin oli seuraava:

Pekka näkee miehen juoksevan katua ja kauempana jäljessä toisia miehiä huutaen: Otakaa varas kiinni! Mies poikkeaa muutamaan pihaan. Pekka jälkeen. Mies hyppää talojen väliselle aidalle mennäkseen toiseen pihaan. Mutta siihen kun mies on mahallaan aidalla, on Pekka jalassa kiinni kuin ankkuri. Mies koettaa potkia reutoa, mutta Pekka pysyy jalassa kuin takkiainen. Mies laskeutuu maahan ja potkaisee Pekan irti jalastaan, hyppää uudelleen aidalle, mutta silloin taas on Pekkakin sääressä kiinni kuin sisukas koira. Mies laskeutuu toisen kerran alas ja sieppaa tupestaan puukon. Mutta silloin kuuluu ääni: Seis, mies, muuten ammun! Polisi oli ehtinyt siihen.

Maratonjuoksija lopetti kertomuksensa ylistyksellä:

»Ei koko Suomessa eikä Timpuktussakaan ole sellaista poikaa toista kuin Paljas-Pekka!»

Ahtautuneen joukon läpi tunkeutui kii-reellä sankari itse, joka kertomuksen aikana oli saapunut paikalle. Tuimana hän asettui kerto-jan eteen ja tiuskasi:

»Mitä sinä sanoit?»

Kaikki ymmärsivät mistä oli kysymys: luvattomasta nimestä. Mutta puoltajia ilmestyi. Selitettiin, että syytetty oli vain kiittänyt, kehunut ja ylistänyt Pekkaa. Joku, joka oli huomannut Pekan tulon, sanoi:

»Olithan itsekin kuulemassa, miten hän ylisti sinua.»

»Mutta mitä varten hänen tarvitsi niin sanoa?»

Paljaaksi-Pekaksi, ymmärrättehän!

Todistettiin yhteen ääneen, että kanteenalainen ei ollut niin sanonut kuin yhden ainoan kerran innostuksen vallassa.

»Ei kertaakaan eikä milloinkaan!» kuului laki.

Pekan Homeros pyysi, ettei Pekka löisi häntä kuin kämmenellä poskelle yhden kerran ja vain vaaksan päästä.

Sen verran Pekka myöntyi. Mutta maratonjuoksijan haahmo oli koko päivän kuin puolikypsä puolukka: toinen puoli punainen, toinen valkoinen.

Niin järkähtämätön oli tuo pieni, mutta vankera, muuten aina hyväntuulinen ja naureskeleva, mutta vihassa tuimakatseinen ja lyömään nopsa- ja ropsakätinen Pekka.

Itse hän ei myöskään koskaan käyttänyt toisille haukkumanimiä eikä arkaan kohtaan koskettelua, ei vihamiehilleenkään — paitse yhden ainoan kerran sankaritoverilleen ja kaimalleen, ja omaksi niinkuin kaikkien muittenkin ihmeeksi hyvin huonolla menestyksellä.

Sakki oli silloin ongella Pitkäsillan, muutamman kauas mereen pistävän aallonmurtajan päässä. Se oli eräillä tuulilla erinomainen onkipaikka, josta sai paljon ja suuria ahvenia. Mutta senpä vuoksi siitä oli usein tapeltavakin. Niinpä nytkin tämän sakin oli pitänyt apaja valloittaa myllytullilaisilta ja sitten torjua suurempilukuisten kuusiluotolaisten ryntäys. Lujasti ja hurjasti oli sakki saanut taistella, mutta sen vaivat ja urhoollisuuden palkitsikin kalajumala harvinaisen runsaalla saaliilla.

Mikä lienee ollut vikana, ettei Ahti suosinut kuitenkaan Paljas-Pekkaa. Kun muut nyhtivät sillalle ahvenenkörrejä minkä ehtivät, niin hän sai vain silloin tällöin erehdyksen kaupalla kaikkein tyhmimpiä ahvenia, niinkuin Mylly-Pekka lasketteli leikillisesti. Onneton Pekka koetti siirtyä paikasta toiseen, anastaen sijan aina siltä, joka ensin sai. Tätä menettelyä vastaan

alettiin napista. Mutta Pekka selitti, että hänellä on oikeus valita, minkä paikan vain tahtoo:

»Katsokaa!»

Hän näytti housujaan, joitten toinen lahe oli halki takaa haaroja myöten. Se oli merkki, että hän oli ollut taistelussa mukana.

Toiset olivat ääneti. Sehän täytyi myöntää, että Paljas-Pekka oli tapellut kuin poika. Ja niin alistuivat siihen, että kun vain Paljas-Pekka viittasi jotakin poikaa siirtymään pois, että hän pääsee tilalle, niin seurasi toinen viittausta kuin nöyrin alamainen.

Sitten sai Mylly-Pekka oikein suuren ahvenen, ahventen ahvenen, niinkuin hän sanoi. Hän nosti pian toisen melkein yhtä suuren. Silloin Paljas-Pekka nousi, meni Mylly-Pekan luo ja viittasi häntä siirtymään.

»Ongi sinä, kaima, eläkä herrastele tyhjää», sanoi Mylly-Pekka leikin viistoon eikä ollut tietävinään Pekan vaatimuksesta.

»Minä tulen siihen onkimaan», sanoi Paljas-Pekka.

»Sinä kuljeksit ja turmelet kaikkien kalaonnen. Vetehinen ei huoli sinun huonoista onkimadoistasi. Mistä lienevät pahanhajuisesta tun-

kiosta», saneli Mylly-Pekka hänelle ominaisella leikkisällä äänensävyllä ja pitkäveteisyydellä.

»Se on minun asiani», sanoi Paljas-Pekka ja komensi: »Siirry, että minä pääsen siihen.»

»Mihin siihen?»

»Siltä kohtaa onkimaan, toljake, etkö ymmärrä?»

»Ei tähän mahdu, kaima kulta, kun tässä on jo mylly ja Pekka», vastasi Mylly-Pekka ja taas nosti ahvenen.

»Senpä vuoksi mene sinä siitä pois», sanoi Paljas-Pekka jo kiihkeänä.

»Elähän vielä, kyllä sinäkin sentään sovit tähän: tule minun syliini istumaan», jurotteli Mylly-Pekka päästellen ahventa ongesta.

Toiset pojat nauramaan.

Paljas-Pekka huomautti pojille, että Mylly-Pekka ei ollut tappelemassa, ei myllytullilaisia eikä kuusiluotolaisiakaan vastaan, vaan oli tullut vasta paljon myöhemmin.

»Kun olit täällä ennemmin, niin olisit valinnut tämän paikan ja onkinut kaikki suuret ahvenet, ettei minulle olisi jäänyt tätäkään», sanoi tämä tarkottaen suurta ahventa, jonka taas nosti.

Paljas-Pekka huomasi, ettei hän millään saa kaimaansa lähtemään paikoiltaan, kun tämä väisti kaikki tuolla leikillään, jolle toiset naurivat hyväksyvästi. Tappeluun saakka taas ei ollut aihetta eikä se vähällä olisi tullut mieleenkään, kun hän ei ollut koskaan Mylly-Pekan kanssa tapellut, niin että se oli aivan outo asia hänelle. Hän ei olisi enää välittänyt Mylly-Pekan paikalle pääsemisestä, vaan harmitti se, että hän jäisi alakynteen tässä yrityksessään ja niin nolosti alakynteen, sillä toiset naureskeliivat jo hänen siinä toimetonna seistessä, kun Mylly-Pekka saatuaan ongesta irrotetuksi viimeisen ahvenen viskasi taas onkensa veteen.

Paljas-Pekka poistui ja astui onkimiesten riviä toiseen päähän, ja silloin kuului naurun-tyrskettä. Mutta Paljas-Pekka ajatteli: antaa niiden nauraa, nauravat vielä Mylly-Pekallekin. Ja istuttuaan sinne kauas rivin toiseen päähän hän viskattuaan ongen veteen huusi:

»Mylly-Pekka, hoil!»

Siihen vastasi Mylly-Pekka:

»Hoi, kaima! Joko kala keppiäsi syö?»

»Ei, vaan mylly palaa!» oli Pekan vastaus.

Sellainen naurun purskahdus kuului pitkän riviä, että se oli kuin räjähdyslaukaus. Ja pojat kurottausivat katsomaan, minkä näköisenä Mylly-Pekka lähtee pois.

Varmaan nyt itkee!

Mylly-Pekka istui paikallaan ja hiljaisuuden tultua sanoi:

»Kuules, kaima! Minä näiltä ahvenilta en jouda sammuttamaan myllyä. Mutta juokse sinä, jolla niin on hyvää aikaa.»

Pojat hölmistyivät, mutta Paljas-Pekka ei. Hän nousi ja sanoi:

»Pojat! Katsokaa: minä lähden tulipalloon.»

Ongenvapa kädessä hän juoksi lyhyvin mutta tihein askelin matkien siten kiireistä juoksua. Juoksi Mylly-Pekan luokse. Hän suuntasi ongenvavan Mylly-Pekan päätä kohden kuin ruiskunletkun ja sihitti suullaan matkien ruiskusta tunkevaa vesisuihkua.

Onginta lakkasi, ja kaikki nousivat katsomaan tätä uutta näytelmää. Pekkakin nousi. Hän rauhallisesti kokosi kalansa ja laittoi tavaran lähtöä varten valmiiksi. Paljas-Pekka intoutui ruiskuttamisessa: suu sihisi ja suhisi ja rätisi ja paukkui kuin tavattomalla voimalla

ruiskusta purkautuva vesisuihku. Ja pojat nauroivat hohottivat.

Mylly-Pekka keskellä tätä voimakkainta ruiskutusta kääntyi katsomaan kaimaansa ja aivan kuin merkiksi, että jo riittää, nosti pystyyn — peukalonsa.

Poikain nauru katkesi kuin puukolla leikaten, sillä jokainen jännittyi odottamaan, mikä nyt seuraa tätä odottamatonta käännettä.

Se oli niin merkillisesti pystyssä tuo peukalo, että Paljas-Pekka heti hölmistyneenä lopetti ruiskutuksensa ja ruiskunletku putosi maahan kuin herpoutuneista käsistä.

Vaikka miten ärsyttävällä äänellä olisi hokenut: »Paljas Pekka kuin peukalo, ei housuja, ei paitaa», niin se ei olisi Paljas-Pekkaa niin suututtanut kuin tuo Mylly-Pekan pysty, äänetön peukalo.

Miten oikeastaan kävi, sitä ei olisi kukaan voinut selittää, mutta kerran vain huiskahti Paljas-Pekan käsi, ja Mylly-Pekka horjahti pitkää pituuttaan siltaan kuin puukonpistosta.

Mylly-Pekka ponnahti pystyyn ja sitten ei kuin muutamia nopsia liikkeitä, niin Paljas-Pekka killui hänen käsissään ilmassa hänen

päänsä päällä kuin kevyt heinäsäkki. Ja näytti siltä, että Mylly-Pekka aikoi iskeä vihamiehensä siltaan niinkuin oli aina iskenyt suuren ahvenensa tappaissaan sen.

Hänen notkea vartalonsa tekee voimakkaan liikkeen ja Paljas-Pekka puulautuu kuin pölkkypäistikkaa — mereen.

Loiskaus! Vesi pärskyy korkealle ilmaan ja sillalla seisovien poikain kasvoille. Vedenpinnalle jää Paljas-Pekan ruskeat housut suurena kuplana kellumaan aalloille. Ja haudan hiljaisuuden vallitessa Mylly-Pekka pojille sanoo, hyvänsävyinen hymy lapsekkailla kasvoilla:

»Vieläkö, pojat, mylly palaa, vai joko sammui?»

Pojat äänettöminä katsoivat häntä kuin aivan vierasta henkilöä, jota eivät koskaan olleet nähneet. Hän näytti heistä nyt niin suurelta, jättiläiseltä, joka koko tämän heidän laumansa olisi voinut puhaltamalla puhaltaa mereen kuin höyhentukon.

Tuota jättiläistäkö he olivat pilkkailleet, ajattelellematta ja arvaamatta, että hän olisi voinut rutistaa ja lutistaa jokaisen heistä sormensa päällä niinkuin he rutistivat imevän sääsksen.

Poikia kauhistutti!

Mylly-Pekka lähti joukosta ongenvapa olkapäällä ja suuri kalakimppu riippuen vartaassa kädestä, astui taakseen katsomatta. Pojat tähystivät hänen jälkeensä niin kauan kuin hän näkyi.

Sitten joku sanoi:

»Minkähän vuoksi se ei ole meitä kurittanut koskaan?»

Se tyhmä poika sanoi:

»Ei varmaan ole viitsinyt meitä raukkoja.»

Paljas-Pekka ui siltaa kohden housut hampaissa. Päästyään joukkoon hän iski märän housumyrttynsä siltaan että losahti, asettui seisomaan poikain eteen veden norosinaan juostessa paidan helmasta ja sillä äänellä kuin olisi kehunut omaa urotyötään hän huusi:

»Näittekö te, pojat, miten hän minut viskasi?»

Nyökäytettiin päätä.

Paljas-Pekka kohotti oikean kätensä kuin valan vannoakseen ja sanoi:

»Pojat! Tuo Mylly-Pekka on jumalal!»

*

Toiset olivat vielä lasten kirjoissa ja lasten toimissa, ongella sillan päässä ulapan äärellä,

kun suuri frekatti pullistunein purjein lähti aurinkoiselle ja aaltoilevalle merelle, ja kyssäselkä maratonjuoksija tuli läähättäen ja viit-tasi laivaa sanoen:

»Tuossa ne nyt menevät, Pekat.»

Ne olivat jo meripoikia.

Menivät avaraan maailmaan kiipeämään miehen tasalle.

Kuuluu nyt toinen heistä, Mylly-Pekka, olevan kapteenina omassa pienessä laivassaan, jolla purjehtii suuria maailman meriä, toinen Pekka perämiehenä ulkomaalaisessa höyrylaivassa. Ja kunnon miehiä kuuluu tulleen kummastakin. Mikäs on tulla kunnon miehiä kunnon pojista.

Tavatessaan toisensa kai puhelevat lapsuutensa aikaisista tuhmuuksista, nauravat niille ja omillekin heikkouksilleen. Paljas-Pekka nauraa peukalolle ja toinen Pekka myllyn palolle. Tuskin huomaavat, että heillä on vieläkin arka kohtansa kummallakin, vaikka se vain on siirtynyt johonkin toiseen paikkaan. Se on heillä niinkuin se on kaikilla. Eikä siitä kukaan pääse ennenkuin kuolee — silloin pääsee!

IIKKA RAUKKA

Kastamaton oli poika ollut, kun isä oli lähtenyt Amerikkaan, sanoen lähtiessään vaimolleen, joka itki poika käsivarsillaan:

»Kun minä tulen, niin tuollaisen tuon kultaa.» Eväslaukullisen näet. »Sillä ostan pojalleni koko pitäjän. Ja minä tulen pian, en kirjoita ennen tuloani.»

Ei ollut tullut vielä siihen, kun poika olisi jo ollut rippikouluiijässä, jos olisi kouluun kyennyt.

Hän oli suuri kuin mies, komea varreltaan ja näöltään, voimakas kuin karhu ja nopea kuin hirvi. Mutta älyltään kuin lapsi, poikalapsi siinä iässä, jolloin vielä leikitään hevosta.

Sitä leikki hän mielellään ja aina ja koko ikänsä.

Hevosta leikkien hän oli äidin apulaisena ollut tämän rakentaissa pientä turpasmökkiä muutamaan mäenrinteeseen metsän helmaan

syrjässä maantieltä. Ja hevosta leikkien hän kuljetti kaupunkiin kuorman toisensa perästä luutia, joita valmisti ja jotka hän kaupitteli kaupungissa pyytäen luutaparista »yhden lantin».

Ne olivat hauskoja hänestä nämä kaupunkimatkat. Iloisesti hirnahtaen hän lähti taipaleelle, olipa pyry tahi pakkanen. Sillä siellä kaupungissa sai leikkiä, siellä oli leikkitovereita ja paljon.

Luutakuormansa kaupaksi saatuaan hän näet meni maantien suuhun ja siinä odotteli ja hirnahteli ja silloin oli pian pikku poikia lauma hänen ympärillään. Usein he olivat valmiina odottamassa häntä. Sillä heillä oli hauskaa leikkiä hevosta Hepo-likan kanssa, kun Hepo-likka oli niin mainio hevonen. Lantilla, vaikka se olisi ollut pennikin, ja leivänpuoliskolla sai sellaista kyytiä puolenkilometrin taipaleen, että ei parhaimmallakaan kaupungin porvarin hevosella sellaista.

Hengästyneenä hän leikin loputtua lähti kotiinsa, mutta ylpeänä ryhdiltään ja tyytyväisenä mielessään. Ihmekö? Pojat olivat kehu-neet, että hän on hyvä hevonen, ja vasussa hä-

nellä oli leipää ja kukkarossa lantteja, joista äiti on mielissään.

Maantieltä poikettuaan mökille johtavalle metsätielle, jossa ei ollut talvella kuin hänen kuormansa uurtama ja hänen polkemansa ura, hän hirnasi kuuluvasti ilmoittaen siten äidille tulonsa. Ja mökin näkyville tultuaan hän porhalsi täyteen juoksuun ruumis pystönä ja kaula kaarevana kuin olisi ollut mikäkin orhi. Ja täyttä juoksua lasketti pihalle asti kiertäen kaaressa kelkkoineen mökin oven eteen, johon pysähtyi kääntäen sivulle päätänsä ja katsoen äitiä, joka seisoj mökin ovella odottamassa.

»likka raukka», lausui äiti.

Sitä likka juuri odottikin. Hän piti sitä ylistelynä, se oli kuin taputtelu hevoselle. Ja silloin hän muka päästettiin valjaista, ja toimitti sitten ajomiehen tehtävät.

Ajomies kantoi vasun huoneeseen ja antoi rahat.

»Jumalalle olkoon kiitos, siunatkoon Hän hyviä ihmisiä!» lausui vaimo nähdessään rahat ja leivän paljouden.

Hänestä tuntui, että he ovat rikkaita. Sillä niin ahtaalla hän oli ollut, monet onnettomuudet

ja taudit kun olivat kohdanneet väliin häntä, väliin poika raukkaa. Nyt oli elämä ollut myötäistä kauan. Hän oli enemmän kuin tyytyväinen. Täällä asunto aurinkoisen mäen rinteessä, loppumaton leipä ja ansiota niin pojalla kuin hänelläkin, vähän rahaa säästössäkin. Ja hän oli tyytyväinen likkaan jopa iloinenkin hänestä. Olihan ollut hyvin katkeraa, ja paljon hän oli Jumalaa vastaan nurkunut liikan onnettomuuden takia, mutta olihan likka hänen toverinsa, tottelevainen jopa nöyrä, aina tyytyväinen, aina iloinen. Miten kaipaisikaan hän, jos poika kuolisi, jota ennen oli joskus toivonut. Hänellä oli hätä ja tuskakin, jos likka kaupunkimatkoillaan joskus viipyi kauemmin kuin tavallisesti. Tosin hänen sydäntään omituisesti tuimasi, kun hän kuuli hirnunnan tienristeyksestä, mutta toisakseen se oli ilahduttavaa.

*

Pojat olivat taas leikkimässä hevosta maantiellä. Oli kaunis, leppoisa talvipäivä. likka oli juoksuinnossa ja ansio oli hyvä.

Muuan mies pysähtyi katselemaan poikia,

jotka olivat leikkimässä maantiellä pitäen iloista, raikasta ääntä.

»Hevosillako te olette?»

Likka, jota joku parasta aikaa taputteli kuin hevosta ja kehui, hirnasi iloisesti kuin paraskin orhi, ja pojat rupesivat ääneen nauramaan.

Suurimmat pojat häpeissään vetäysivät syrjään, mutta pienemmät alkoivat toimessa selittää.

»Se on senimoinen pöljä poika», kävi selittämään muuan poika miehelle, kun tämä pitkistään katseli likkaa, joka oli puolta pitempi toisia ja päitset päässä.

»Minkä vuoksi raukkaa hevosena pidätte?»

»Siitä on se vain lystiä, ja se saa meiltä rahaa ja leipää. Viidenpennin lantin tai leipäpalan kun antaa, niin se vetää puolikilometriä ja juoksee minkä käpälästä lähtee. Se on hyvä juoksemaan.»

Likka kuopi ja hirnui niin luonnollisesti, että miestä nauratti, vaikka tuntuikin surulliselta.

»Ja on se niin vankka, että tuolta Ylikylästä asti vetää niin suuren kuorman luutia, ettei hevonenkaan vetäisi.»

»Ylikylästäkö tämä on?»

»Ylikylästä», vastattiin.

»Kenen poikia?»

Sitä ei kukaan pojista tiennyt.

»Kenen poika sinä olet?» kysyi mies likalta.

»Äidin poika.»

Pojat purskahtivat nauraa rähättämään.

»Mikä sinun nimesi on?»

»Hepo-likka se on», ehättivät pojat yhteen ääneen.

»likka raukka», lisäsi likka itse.

»Tosiaankin likka raukka. Kaimamies kuitenkin. Tiedätkö missä Koistisen vaimo asuu siellä Ylikylässä?»

»Ei likka tiedä, mutta kyllä äiti tietää.»

»Missä äitisi asuu?»

»Siellä se asuu kotona», vastasi likka.

»No kun sinulla on samalle päin matka, niin lähde kotiasi ja ota kelkkaasi tuo kapsäkki. Minä maksan hyvästi.»

»Istukaa tekin kelkkaan», toimitti likka toimestaan jo siitä, että oli saanut silatun, välkkyvän kapsäkin.

»Istukaa vain! Se on vankka, kyllä se jaksaa», toimittivat heti pojatkin, ja joku vallattomin työnsi miestä niin, että tämä varatonna lysähti

istualleen kelkkaan. Silloin ei likka joutanut muuta odottamaan, ei päitsiäänkään pojille antamaan, vaan puhalsi innoissaan täyteen juoksuun.

Koistinen ei voinut muuta kuin harmitella poikain vallatonta tepposta ja odotella likan herkeämistä juoksemasta, jotta pääsisi kelkasta. Mutta likka juoksi, juoksi yhtämenoa niin, että lumitierat vain miehen silmille sinkoilivat.

Käännyttiin metsätielle.

Äiti oli jo odotellut ja kaipaillut likkaa, vaikka eihän tuo vielä ollut tavallista aikaa enemmän viipynyt. Mutta kaipasi hän niinkuin kaipasi aina. Oli jo monta kertaa höristänyt korvaansa. Muutamilla ilmoilla ja tuulilla hirnuntaa ei oikein kirkkaasti kuulunut tänne asti.

Nyt kuului, ja niin iloinen hirnunta! Nyt likalla on mielestään paljon leipää ja rahaa.

»Poika raukkani», lausui äiti, kuin säälien ja hellien.

»Mitä? Toinen hirnunta! Mikä nyt on niin iso asia?»

Äiti meni jo mökin ovelle.

likka tuli näkyviin ja vielä hirnasi iloisesti. Äiti koetti katsoa, onko mitään erinomaisem-

paa kelkassa, mutta kun tie kulki suoraan kohti, ei sopinut näkemään likan taakse.

likka paransi juoksuaan ja kohenti komeaa hevosryhtiään ja pyörähytti kelkkansa mökin oven eteen kuormineen.

Äiti huomasi ensimmäisenä päätset likan päässä.

»Herra siunaa! Voi onneton poikani!»

Mies kohahti kelkasta kuin salama.

»Koistinen! Mieheni!»

Ja vaimo purskahti itkemään.

»Tuoko on poikani?» sai Koistinen käheällä äänellä kurkustaan viitaten likkaa, joka seisoi kelkan edessä, korskui ja kuopi ja oli puvuvinaan kuolaimia.

»Tuoko on poikani?»

»Se, hevosesi!»

Koistisen kädet puristausivat nyrkkiin.

»Tuoko minun poikani, tuo pöljä!» huuti hän niin, että likkakin pyörähti katsomaan vierasta, jonka oli niin komealla kyydillä ja suurella riemulla tuonut kotimökille. Ja siinä se mies nyt seisoi julman näköisenä, nyrkit puristuksissa aivan kuin uhaten jotakin.

»Mitä merkitsevät nyt minun rikkauteni, jotka niin suurella vaivalla ja taistelulla olen

koonnut? Sitäkö varten Jumala on minulle lopultakin antanut menestystä, että voi kolhia sitten kahta kovemmin. Kiusa ja kuolema!»

Hän kohotti kapsäkin kaksin käsin korkealle ilmaan ja iski kaikin voiminsa sen kelkkaan, niin että kaustat paukahtaen katkesivat aivan kuin säästykseksi synkälle kiroukselle, joka jyrähti hänen suustansa.

Vaimon silmissä alkoi kaikki pyöriä ja musteta. Hän nojautui mökin seinää vasten koettaen jännittää pyöritystä vastaan. Kun hän vihdoinkin tointui, istui mies mökin portailla ja itki, mutta likkaa ei näkynyt missään. Hän oli kadonnut jälettömiin.

Useita päiviä haettiin häntä koko kylän väellä, mutta turhaan.

*

likka oli pillastunut, niinkuin pillastuvat hevosetkin, kun säikähtävät jotakin. Oli porhaltanut suoraan metsään ja umpihankeen lasketanut menemään pitkältä jos pitkältä halki metsän, poikki muutaman järven jäisen selän, painuen yhä kauemmas asumattomia seutuja,

kunnes seuraavan päivän illalla saapui muuttaman mökin luo, josta jo kauas oli pilkottanut valo talviseen yöhön.

Uupuneena hän hirmahti mökin ikkunan takana. Mökistä tultiin katsomaan, ja kun nähtiin aikaiseksi saapa poika päätset päässä ja kelkka perässä, luultiin hulluksi, raivopäiseksi, eikä laskettu sisään.

Toisen kerran hirnasi, niin hevonen tallista vastasi, ja likka meni sinne yöksi. Sieltä hänet aamulla löydettiin. Kun poika ei näyttäneenkään olevan mikään raivohullu, vietiin hänet huoneeseen ja ruokittiin.

[Ei ollut pojassa kotinsa selittäjää, nimekseen ei tiennyt muuta kuin Hepo-likka eli likka raukka. Ja Hepo-likan nimellä hän oli jäänyt mökkiin olemaan ja elämään, sillä hän oli vankka puskurityöhön ja varsinkin hevostyöhön hevosena parempi kuin mökin laihat konit, joita likan oloaikana vaihtui monet, niinkuin vaihtui isäntäkin, mökin pojan varttuessa aikaiseksi.

[Tyytyväinen oli nykyinen isäntä likkaan, niinkuin oli ollut entinenkin, jo kuollut vanhus. Ja hyvä ystävä oli nykyinen ruuna niinkuin oli-

vat olleet kaikki entisetkin hevoset. Ne hirnui-
vat likan nähdessään, ja kesäisin kun haettiin
hevonen laitumelta, meni likka ja hirnui, ja
hevonen tuli, vaikka oli kellonäänen kantamat-
tomissa.

Mutta likka kantoi salaista kadetta nykyi-
selle ruunalle, samaa kademieltä kuin oli kanta-
nut entisillekin tovereille. Senvuoksi, että niitä
käytettiin kirkko- ja kaupunkimatkoilla eikä
hänellä käyty koskaan, vaikka hän oli parempi
juoksemaan, sehän oli koetettu niin monta
kertaa.

Mutta sitten koitti onni kerran likallekin.

Torpan emäntä sairastui. Ja kun ruunalla
oli menty halonhakuun, niin pääsi likka
viemään emäntää kirkolle rovastiin, joka oli
vähän lääkärikin. Rovasti määräsi sairaan
heti suoraa päätä vietäväksi kaupunkiin
saamaan lääkärinhoitoa, muuten sairas voi
kuolla käsiin.

Ruuna, jos olisi kotonakin ollut, olisi ollut
kaukana, mutta kun ei ollut kotonakaan, niin
Hepo-likka vetämään. Ja sehän sopi hyvin,
kun likka oli joutuisampikin kuin ruuna.

»No nyt, likka, tulee pitempi taival, — kau-

punkiin», tuumi isäntä likalle. »Kyllä se menee hiljalleen, eikö niin?»

Turha kysyäkään. Likka malttamattomana hopitti isäntää, joka hommaili kaupunkieväitä, leipää ja voita itselleen ja likalle ja nisuleipää ja limunaattia sairaalle. Ja kun taipaleelle vihdoin päästiin, niin eipä oltu pitkiin aikoihin nähty likassa sitä hevosryhtiä kuin nyt.

Talvisen taivaan yöksi tähittyessä lähtivät he tielle, ja kun seuraava päivä hämärtyi, olivat he kaupungissa. Kuin vasta tallista jaloittelemaan laskettu varsa hirnahteli likka iloisesti, kun saapuivat ensimmäisen kadun suuhun. Isäntä pysähdytti ja puheli likalle:

»Elä viitsi likka kaupungissa hirnua. Eikä täällä saakaan hirnua. Lupaatko ettet hirnu?»

»Eikö ollenkaan? Sehän on komeaa.»

»Saat nisua paljon, jos et hirnu.»

Likka lupasi olla hirnumatta.

Ja isäntä heti ensimmäisen leipurin luo päästyään osti vesikorppuja suuren pussillisen.

Likka ei hirnunutkaan, mutta isäntä oli levoton kuitenkin, sillä hän ei ollut nähnyt sellaista intoa ennen likassa kuin nyt. Majatalo oli toki lähellä.

Mutta sillä aikaa kuin isäntä talutti sairaan sisälle, karkasi hevonen resloineen ja siinä olevine tavaroineen, mitä vain eväistä oli jälellä. Ei ollut isännällä aavistustakaan, minne likka oli kadonnut.

likka juoksi jo kaukana toisessa päässä kaupunkia silloin, kun isäntä hänen kadonneen huomasi. Juoksi toiselle maantielle ja hirnahteli tuon tuostakin.

Maantien suuhun tultuaan tutulle paikalle, jossa ennen oli poikajoukkoa kyydinnyt omaksi ja niiden iloksi, hän pysähtyi katsoakseen oliko poikia.

Ei ollut.

Hirnui niitä.

Ei tullut.

likka ei ymmärtänyt, että entiset pojat olivat jo aikamiehiä, parrakkaita niinkuin hänkin. Niillä olisi kyllä ollut leikkiin pystyviä poikia, vaan ne eivät hänestä tienneet muuta, kuin mitä isiltään olivat kuulleet heidän kertoessaan lapsuutensa ajoista.

likka päätti vain, että pojat eivät tule sen vuoksi, kun on jo ilta. Hän oli pahoillaan, kun ei saanut lantteja ja leipää. Mutta katselles-

saan reslaansa hän muistikin, että siellä on tavaraa, ja tarkasteltuaan varaston hän tuli hyvin iloiseksi. Oli paljon tavaraa! Ei koskaan ollut näin runsaasti ollut hänen kelkassaan.

»Nyt äiti on hyvillään. Sanoo: likka raukka.»

Hän porhalsi juoksuun. Yhtä painoa lasketti tiehaaraan saakka, josta hän ennen oli poikennut metsään ja kotimökille. Siinä oli nyt leveä tie, vaan sitä ei joutanut ajattelemaan. Hirnasi kerran iloisesti ja kirkkaasti. Juoksi, juoksi. Hirnasi toisen kerran. Ja juoksi.

Höröstyneenä hän pysähtyi viimein, kun talo tuli vastaan. Katseli ympärilleen etsien äidin mökkiä. Ja kun ei saanut mitään selvää, rupesi hän hirnumaan niinkuin varsa emäänsä kaivatessa.

Talon tallista vastasi puolikymmentä hevosta ja talosta syöksyi koira pihalle haukkumaan. Koiran harvinaisen äsäkästä haukuntaa oudoksuen tulivat rengit ja piiat pian pihalle, josta alkoi kuulua siunauksia ja hämmästyksen huutoja, ja niiden seasta hirnuntaa, joka kiihdytti melua ja herätti naurua.

Isäntääkin ehdittiin hakemaan.

»Mikä täällä sitten on?» sanoi tanakka, har-
majatukkainen isäntä astuessaan portaille.

»Ei ole hullua ihmistä kummempi», vastasi
renki.

»No tuokaa sisään pakkasesta, katsotaan
mitä on tehtävä.»

»Jos se on raivohullu?» sanoivat miehet ja
poistuivat syrjään.

likka hirnui niin kutsuvasti, että kaikki he-
voset vastasivat yhteen ääneen.

»Herra siunatkoon!» sanoo emäntä, vanhus,
joka kiirein askelin tulee pihalle. Hän joukon
läpi astuu oudonnäköisen olennon luo, jota
silittää.

»likka raukka, oma onneton, kaivattu poi-
kanil!»

likka heittää kelkan jutkon maahan: hän on
päässyt valjaista. Hän alkaa toimittaa ajo-
miehen tehtävää: ottaa vasun ja mytyt kaina-
loonsa. Sanoo hymyillen äidille:

»Äiti, on leipää, ja voita ja nisuakin.»

»likka raukka.»

»likka!» lausuu kummastuksissaan nuori
mies, joka on vasta tullut tapauspaikalle.
»Mikä likka se on?»

»Sinun veljesi», vastaa emäntä. Hän taluttaa huoneeseen pitkäpartaisen ja pitkätukkaisen miehen. Tämä seuraakin mielellään kuin pieni lapsi äitiään, hymyillen tyytyväisenä.

PIISPANTIKKU

Tiuran Santeri, köyhän, sokean lesken poika, oli paras lukija kaikista laitakaupungin pojista, ja jotkut kehuivat, ettei herraspojissakaan ollut niin hyvää lukijaa. Hänellä oli pitkäkatkismus päässä kannesta kanteen ja hän luki sisältä mitä kirjaa hyvänsä, jota vastoin muut hänen ikäisensä pojat vielä tavailivat aapistaan. Häntä sanottiin piispaksi. Se oli kunnianimi.

Yhtä kuuluisa kuin Tiuran Santeri hyvästä lukutaidostaan oli Starkin Aukusti oppimattomuudestaan. Hän oli vanhin poika joukossa eikä tuntenut vielä kaikkia kirjaimiakaan. Häntä sanottiin Ruunankummiksi. Se oli häijy, ruma haukkumanimi. Ja sen pahempi, sitä kykeni käyttämään mikä naatti hyvänsä. Sillä niin vankka kuin Aukusti olikin, hänellä oli muuan arka kohta, Akilleen kantapää. Se oli hänellä niskassa. Hänen niskatukkansa oli niin peevelin arka, kuten hän itse kuvaili, että

vaikka kuin hellävaroen kammalla veti, niin kylmä karsi selkäpiitä ja vesi silmiin kihosi. Ei tarvinnutkaan muuta kuin joku veti tahi oli vetävinään niskatukkaansa, niin Aukusti irvisti pahasti ja hartiat kyttyrässä kääntyi pois.

Aukustilla oli kaksi tapaa lähtiessään poikajoukosta äidin käskiessä häntä. Toisinaan hän lähti iloisena ja juosten, mutta toisinaan pää syvällä hartioitten sisässä astua hoippuroi kuin sokea. Silloin arvasivat toiset, että nyt Aukusti menee lukemaan.

Se oli kova urakka Aukustille se lukemisen oppiminen. Äiti rankaisi häntä väliin kokopäiväisellä paastolla. Siitä Aukusti ei ollut miläänkään. Hän olisi mielihyvällä ollut valmis tekemään kontrahdin, ettei hän syö kuin kerran viikossa, jos ei vain tarvitse lukea, ja olisi hän varmaan suostunut siihenkin, että hän istuu kirjan ääreen milloin vain, vaikka kesken unensa sydänyöllä, ja kuinka kauan vain, ja äiti saa häntä kolhia päähän vaikka kapustalla ja puntarinperälläkin ja saa kiskoa otsatukastakin ja kiireeltäkin, vaan — ei niskatukasta! Sehän se oli, kun äiti tunki hyppysensä sinne nis-

kaan, nipisti kiinni muutamista karvoista ja veti ylöspäin — ai, ai, ai...!

Talven aikana ja vielä kevään kuluessakin Aukustin niskatukalla oli ollut tuon tuostakin koko pitkältä rauhoitusaikaa, mutta kesän tultua oli alkanut jokapäiväinen kauheus. Muitten poikain lukutyö kesäksi höltyi, Aukustin sen sijaan kiristyi.

Aukustin äiti, Starkin emäntä, oli nimittäin saanut mieheltään kirjeen, että hän saapuu tänä kesänä kotia. Hän oli merimies, ja nyt viimeisellä matkallaan ollut hyvien ansioitten takia monta monituista vuotta. Starkin lähtiessä Aukusti oli ollut pieni paitaressu. Ja tämä paitaressu oli isän silmäterä, josta isä joka kirjeessään oli puhunut käskien äidin hyvin hoitaa ja kasvattaa. Muuten Aukusti olisi ollutkin hyvä poika, aivan moitteeton, mutta tuo kirjalle oppiminen! Mikä häpeä äidille isän surusta, kun tämä kuulee poikaansa toisten sanovan Ruunankummiksi. Sen vuoksi äiti oli uuranut. Mutta huonolla menestyksellä.

Kuuma viikko oli ollut taas. Ja kuumien päivien lauantai, kaunis kesäinen päivä: ei aamiaista, ei päivällistä, ei illallista, ja äidin hyppyset niska-

tukassa vähän väliä. Päivä kuitenkin päättyi suloisella evankeliumilla, kun äiti lopuksi sieppasi Aukustin edestä aapisen, löi loppasi sillä Aukustia päähän ja sanoi: »Saat minun puolestani kasvaa kuin ovampolainen ja papiaani.» Sen Aukusti ymmärsi niin, että hänen niskatukalleen tuli ikuinen rauha.

Sunnuntaiaamuna äiti aamiaispöytään asetti lihavan, kauniin ruskean pannukakun, joka vasta uunista otettuna kirisi rasvoissaan ja levitti makean tuoksun huoneeseen.

»Tämän olen laittanut sinulle», sanoi äiti hyväntuulisesti. »Saat yksin syödä sen.»

Mikä makeanleivänpäivä ankaran viikon ja lauantain paaston jälkeen! Aukustin suuhun kiertyi vettä, minkä hän suinkin ehti niellä. Ja hän hymysuin jo pani kätensä ristiin lukeakseen ruokaluvun, kuten hänet oli opetettu. Mutta äiti lempeällä ja houkuttelevalla äänellä sanoi:

»Luetaan ensin vähän.»

Siinä silmänräpäyksessä Aukustin pää oli hartioitten sisässä ja posket kalman kalpeina. Hän haki kirjansa ja astua hoippuroi pöydän ääreen.

»No alotetaan», sanoi äiti yhä lempeällä äänellä istuttuaan Aukustin viereen.

Aukusti alkoi luetella kirjaimia. Se kävi kuin vettä valaen. Mutta kun äiti alkoi niitä kysellä sieltä täältä osottaen sormellaan, niin hairautui Aukusti ja sitten sekaantui sekaantumistaan, niin ettei näyttänyt tuntevan ensimmäistäkään. Sen mukaan hänen päänsä oli uponnut uppoamistaan hartioitten sisään ja hän puristi silmiään umpeen raottaen niitä vain silloin tällöin hätäisesti kuin varkain.

»No tämän sinä tunnet?» sanoi äiti taas muutamakseen varmana Aukustin puolesta.

»A», vastasi Aukusti. Kun ei kuulunut äidin hyväksymistä, rytkäsi hän hartioitaan ja puristi silmiään yhä lujemmin kiinni ehättäen korjaamaan erehdystään ja sanoi: »Pehmyt pee.»

»Pehmyt pee», sanoi äiti omituisella äänellä, vaan ei ollenkaan vihaisella, niin että Aukusti avasi silmänsä. Mutta voi kauhistusta! Äidin sormi oli ä:n ja ö:n kohdalla! Aukusti meni niin sykkyrään, että oli pyöreä kuin kerä.

Hän odotti äidin voimakkaan käden tunkeutuvan niskaan tavottamaan niskahaituvia. Ei

kuulunut kuitenkaan mitään. Pitkän ajan kuluttua Aukusti ihmetellen ja arkaillen raotti silmiään.

Äiti istui toisella puolen huonetta kadun puoleisen ikkunan ääressä ja näytti itkevän.

Synkkä oli äänettömyys päivänpaisteissa, pyhäasuisessa kamarissa. Avonaisesta pihanpuoleisesta ikkunasta kuului kaukainen saarnaava lapsen ääni: Tuiran Santeri luki kotoaan sokealle äidilleen virsikirjasta päivän evankeliumia ja epistolaa. Hän luki niin selvästi ja niin kirkkaalla äänellä, että se kuului kesäisen sunnuntaiaamun hiljaisuudessa yli koko laitakaupungin kuin papin saarna kirkossa.

Santerin saarnan loputtua kesti vielä kauan hiljaisuus kamarissa. Sitten sanoi Starkin emäntä kuin itsekseen:

»En ymmärrä. Kaikkeni olen koettanut. Koettakoon isä, kun tulee.»

Hän pukeutui ja lähti kirkkoon sanoen mennessään Aukustille lempeästi:

»Syö nyt, raukkani.»

Aukusti jäi istumaan ajatuksiinsa. Pitkän ajan kuluttua hän vei käden niskaansa ja tuumi ääneen:

„Isä?»

Hän ei paljon isää muistanut. Isä tuntui vain kauhealta jättiläiseltä, joka voi ottaa häntä hyp-pysillä niskatukasta ja riiputtaa ilmassa niin-kuin pojat karpästä siivestä.

Aukusti alkoi hautoa mielessään karkuun-lähtötuumia. Niitä hänen suunnitellessaan al-koi taas kuulua Santerin lukua. Sitä kuunnel-tuaan hetken aikaa Aukusti tuumasi ääneen:

»Mikähän peeveli siinä on konstina?»

Hän oli sitä arvellut jo useasti ennenkin, että siinä vain on joku helppo keino, jota toiset eivät huomaa, niinkuin oli muissakin tempuissa, joita poikajoukossa tehtiin ja joissa varsinkin San-teri oli oikea mestari opettaen toisille leipäpala-kaupalla.

Aukusti kääri pannukakkunsa paperiin, pisti poveensa, otti aapisen taskuunsa ja lähti ulos. Hän meni Tiuran Santerin luo, ei huoneeseen asti, vaan pisti vain päänsä oven raosta ja viittoi Santeria tulemaan.

Santeri etehiseen tultuaan katsoi silmät ren-kaina ja veti sieramiinsa ilmaa pakahtuakseen, kun hän tunsii paistetun rasvan ja nisun ma-kean hajun, ettei makeampaa ikinä parhaan

herrastalon kyökissä. Ja hän seurasi kuin lyhyessä köydessä talutettuna Aukustia, joka saana puhumatta lähti pihalle, sieltä asteli kadulle ja kulki monimutkaisia teitä muutamaan solaan, joka oli niin kapea, että ylti ojennetuin käsin seinästä seinään, ja jonne ei näkynyt muuta kuin kapea juova taivasta. Se oli sitten salainen paikka!

Santeri luuli, että Aukusti täällä kaikessa rauhassa tahtoo jakaa hänen kanssaan jonkun makean palan saadakseen hänestä liittolaisen toisia poikia vastaan, jotka härnöittelivät Aukustia, pelottivat häntä jalkapuulla ja pilkkasivat, ettei hän saa ikinä akkaa.

Aukusti veti povestaan pannukakun ja ojensi sen Santerille:

»Saat koko pannukakun.»

»Koko pannukakun?»

Santeri ei ojentanut kättään ottaakseen, sillä häntä alkoi pelottaa, että tämä on unta. Pelotti niin, että itku oli tulossa.

»Neuvo minulle vain muuan konsti», sanoi Aukusti.

Nyt Santeri heräsi, otti pannukakun ja alkoi selittää, että hän on vasta oppinut muutaman

aivan uuden konstin, jota ei kukaan vielä tiedä. On lukenut muutamasta lainakirjasta. Sellaisen konstin hän tiesi, että saa neulan, silmi-neulan pysymään veden päällä kuin puutikun.

»En välitä», sanoi Aukusti halveksivasti, veti aaapisen taskustaan ja jatkoi: »Neuvo, millä konstilla olet oppinut lukemaan.»

Santeri ällistyi:

»Millä konstilla lukemaan?»

Nyt pannukakku jäi saamatta! Sillä eihän hän tiennyt mitään konstia olevan lukemiseen oppimisessa. Hän itse oli oppinut siten, että puikko kädessä oli seurannut kirjainmerkkejä järjestyksessään sen mukaan kuin hänen sokea äitinsä oli ne lausunut. Ei hän siinä nyt mitään konstia olevaksi ymmärtänyt, vaikka kuinka olisi ajatellut. Itku jo aivan kurkussa hän alkoi selitellä:

»Se pitää olla vain sellainen puikko . . .»

»Hae sellainen puikko», keskeytti Aukusti.

Santeri silmäili ensin ympärilleen, näkyisikö minkäänlaista tikunsälöä, ja kun ei ollut mitään kaluksi käypää, tuippasi hän pannukakun Aukustille talteen, juoksi solasta ja pian taas palasi mukanaan puikko, jonka muuta-

mallalla vuolaisulla oli tekaissut puunpalasta, mikä ensimmäisenä oli käteen sattunut.

»No tuolla vain alat osotella kirjaimia», sanoi hän Aukustille, joka oli siellä solassa istumassa, kirja levällään polvilla.

Aukusti tarkasteltuaan puikkoa puolelta ja toiselta ja tutkittuaan tarkkaan sen molemmat päät, alkoi osotella kirjaimia painaen puikolla niin lujasti, että pieni reikä jäi jokaisen kirjaimen kohdalle, ja lausui lujasti ja varmasti kirjainten nimet.

»Sinähän jo osaat!» huudahti Santeri riemastuneena.

Aukustilta pääsi naurunhөрähdys.

He opettelivat Santerin kanssa yhdessä Isämeidän, ja Aukusti oppi.

Santeri oli äitinsä kanssa köyhän aterian jälkiruuaksi syömässä herkullista pannukakkua, kun Starkin emäntä tuli ja toi heille kaikellaista hyvää suuhun pantavaa kiitosten ja jumalansiunausten kukkuroiksi. Hän kertoi pitkään ja leveästi Santerille ja tämän äidille vaivansa ja huolensa ja sydämentuskansa, joita hänellä oli ollut koettaessaan Aukustia opettaa kirjalle ja luullessaan, että Aukusti on kyvytön, jotenkin

viallinen. Sitä hänen iloaan sitten, kun hän tänään kirkosta palattuaan tapaa Aukustin yksin, omin neuvoinsa lukea porhaltamassa niinkuin hyvä hevonen kahlata porhaltaa hanka!

Pian levisi kertomus tästä ihmetapauksesta, että Starkin Aukusti oli oppinut lukemaan aivan yhtäkkiä. Eikä kulunut pitkää aikaa siihen kuin Aukusti sivuutti monet entisistä härnöttelijöistään, saapui aapisen viimeiselle lehdele kukon pyrstön alle ja opetteli siinä olevaa »latinalaista» runoa ihan omin nokkinsa lukupuikkoineen.

Ja Tiuran Santerilta tuli yksi ja toinen tilaamaan lukupuikon. Hän sai niistä leivän tai puolikkaan, korpun tahi joskus lantinkin. Mutta kun hän kuuli niitä kehuttavan, että niillä oppii, ja kun uusia yhä tilattiin, niin hän korotti ja määräsi lukupuikon pysyväksi hinnaksi 10 penniä. Niitä meni kaupaksi sittenkin. Joka lapsen niitä piti saada, ja kun niitä katkeili ja hävisi heiltä, niin kysyntä oli alituinen. Joka päivä meni joku puikko.

Mutta Santerille ilmestyi kilpailija. Muuan toisesta kaupungista muuttaneen työmiehen poika

alkoi myöskin tehdä lukupuikkoja. Hän kävi niitä kaupalla ja myi 5:llä pennillä. Ne olivat sitten kauniita ja hienotekoisia. Tiuran Santerin parhaimmatkin lukupuikot olivat niiden rinnalla rumia seipäitä. Ja tekijä oli itse hyvä lukija.

Uuden mestarin teoksia alettiin äänekkäästi kehua poikajoukossa Santerin itsensä kuullen. Santerin ei auttanut muu kuin myöntää ja hän oli jo päättää, että luopuu koko puikkoteollisuudesta ja jättää sen kilpailijansa yksinomaiseen huostaan, kun Starkin Aukusti sanoa jurahtutti:

»Samaahan se on, onko lukupuikko ruma vai sievä.» Hän tarkotti, että puikko kuin puikko tahi mikä hyvänsä, jolla voi varmasti näyttää yhtä kohtaa, ettei ole kuin leveä sormenlatuska, joka on kuin lapio osottaen monta kirjainta yhtä aikaa, ettei tiedä, mistä oikeastaan on kysymys. Mutta hitaisuudessaan hän ei ehtinyt selityksen alkuunkaan, kun Tiuran Santeri huu-dahti:

»Puikon kauneus ei merkitse mitään, vaan se, oppiiko sillä. Siinä se on konsti!»

Pojat ällistyivät. He katselivat vuoroin toi-

siaan, vuoroin Santeria, joka nyt seisoi varman voittajan näköisenä. Santeri jatkoi:

»Starkin Aukusti jo lukee katkismusta ja Roopin poikaa, jonka Aukustin isä on ostanut hänelle.»

»Roopin poika? Mikä se Roopin poika on?»

Kyselijät olivat ivallisia, muutamats ääneensä nauroivatkin luullen, että Santeri koettaa heille syöttää pajuköyttä. Mutta Aukusti alkoi osoittaa käsillään kirjan paksuutta, pituutta ja leveyttä ja sanoi nimeksi:

»Roopin poika Kruusoe.»

Pojat vaikenivat ja kävivät vakaviksi, niin että Aukusti sai muutamain sanoin selittää, että kirja kertoo merimiehestä, joka haaksirikkoutuneesta laivasta oli yksin pelastunut autioon saareen, ja että siinä on oikein kuvatkin.

Pojat ihmettelivät itsekseen. Roopin poika Kruusoe! He vasta aapista! Ja Aukusti oli ollut niin jälessä kaikista heistä ja nyt oli niin paljon edellä.

Jokainen mielessään häpesi, että oli jättänyt hylyksi Santerilta ostamansa lukupuikon ja ostanut tuolta toiselta. Tunsu tehneensä tuumuuden, melkeinpä synnin, jonka vuoksi ei ol-

lutkaan edistynyt luvussaan niinkuin Aukusti. Se oli jonkunmoisena lohdutuksena, että ei ollut tahallaan tuota syntiä tehnyt, vaan tietämättään. Ei ollut tiennyt, että lukupuikossa on joku konsti, vaan oli vain uskonut, että se on hyvä, kun se on hyvän lukijan tekemä.

Santeri olisi saanut lukupuikon tilauksia kossolta, jos olisi arvannut olla ääneti. Mutta innostuneena vaikutuksesta, jonka huomasi tehneensä poikiin, hän jatkoi:

»Joka lukupuikkoja tekee ja myy, hänen pitää itsensä osata lukea hyvin, muuten lukupuikko ei vaikuta mitään.»

Puolikymmentä poikaa huusi yhteen äänen riemulla aivan kuin raskaan synninkuorman alta päässeinä, että se uusi lukupuikkomestari on mainio lukija, lukee suomet ja ruotsit.

Santerista tuntui kuin olisi hän vaipumassa maan alle. Ruotsiakin! Hänen maineensa oli ehdottomasti mennyttä. Mutta yhtäkkiä hän oikaisi itseään ja ylpeän näköisenä ryhdiltään aivan kuin olisi vaatinut tuota poissa olevaa mestaria kilpailuun, hän huusi:

»Mutta osaako hän lukea engelskaa?»

Poikajoukossa puhkesi hurja naurunrähäkkä ja kuului ilkkuvia huutoja:

»Ethän sinä, pyhä veli, itsekään osaa lukea engelskaal!»

Santeri kotia tultuaan manaili itsekseen ja viskasi koko lukupuikkovarastonsa uuniin. Hän ei olisi enää välittänyt mistään muusta, kunhan vain pojat eivät olisi nauraneet hänelle.

Mitä varten olikin mennyt kysymään tuosta engelskasta, kun hän itse ei kuitenkaan osaa engelskaa. Piti tuhmuus tavata! Nyt ne nauravat ja ivaavat, missä vain näkevät, niinkuin olivat äsken nauraneet hänen joukosta lähtiessään ja huutaneet:

»Santeri menee lukemaan engelskaal!»

Santeri itki. Mutta sitten hän yhtäkkiä löi kämmentä polveensa. Hän oli keksinyt!

Aukustin isähän osaa engelskaa. Viimeiset viisi vuotta kertoi puhuneensa vain engelskaa, niin että nyt kotonaankin pakkaa tulemaan englantilaisia sanoja. Leikkisä ja ystävällinen mies. Kyllä Stark rupeaa häntä opettamaan. Ja sitten hän näyttää pojille, ketä he pistäneet ovat!

Seuraavana päivänä Santeri meni Starkille. Pitkäpartainen ja roteva mies oli näyttämässä

Aukustille suuren suurta kirjaa, komeaa kuvakirjaa.

»Onko se englantilainen kirja?» kysyi Santeri kiihkoisesti, mutta pysytellen ulompana.

»Jees, mai boi», vastasi partamies.

Santeri kurkotti kaulaansa nähdäkseen. Sen verran näki kuvaa, että tunsikin sen raamatun kuvaksi.

»Onko se englantilainen raamattu?»

»Jees, inglish bibl», toisti merimies.

Santeri syöksyi lähemmäs katsomaan. Ja hänet valtasi riemastus, joka ehdottomasti purkautui sanoiksi:

»Saakeli, samallaiset kirjaimet, kuin oikeassa kielessä!»

»O jees.»

»Sitähän lukee kuin suomalaista kirjaa», arveli Santeri iloisen varmana.

»Na, na», kielteli merimies ja selitti, että englanninkielessä ei lueta lainkaan niinkuin kirjoitetaan, vaan aivan nurinkurin.

Santeri masentui. Nololla äänellä hän sanoi:

»Se taitaa sitten olla vaikeaa?»

»Jees. Ja suu pitää pitää aivan kuin olisi kuuma peruna suussa.»

»Elä sinä nyt juttuja puhu», sanoi Starkin emäntä.

Stark alkoi lukea raamatusta. Santeri kuunteli silmät renkaina ja suu auki. Aukusti hymyili ja Starkin emäntä seisoi kädet puuskassa ja nauroi. Kun Stark lopetti, sanoi emäntä:

»Tuo ei ikinä ole jumalansanaa! Niin on kuin höplöttäisi jotakin ja tosiaankin kuuma peruna suussa.»

»Jees, niin se oudosta kuuluu. Sitähän minä sanoin», lausui Stark. »Niin se on kuin höplötystä sellainen kieli, jota ei ymmärrä, luulee, että puhuja tekee vain kurillaan vinkeitä suullaan. Siltä se suomikin kuuluu englantilaisesta. Siellä laivalla kerran pyysivät minua lukemaan suomalaista kirjaa. Nekös nauroivat, kun minä luin. Ja se olisi sama ollut, vaikka en olisi oikeaa suomea lukenutkaan, vaan jotakin höplöttänyt puuta heinää.»

Santeri pyysi Starkia vielä lukemaan sitä englantilaista raamattua.

»Lukekaa koko sivu», kehotti hän.

Stark oli valmis ja Santeri oli paljaana korvana.

Starkin lopetettua lukunsa Santeri lähti kotia, otti suomalaisen virsikirjan ja matkien minkä osasi Starkin suunväänteitä ja vääristellen sanoja hän lasketti tulemaan sen tuhannen kyytiä.

»Herranen aika, eikö se ole Santeri?» kysyi sokea äiti.

»Jees.»

»Mutta mitä sinä luet, engelskaa vai?»

»Jees, inkliis piipl.»

»Missä sinä sitä olet oppinut?» kyselemään äiti.

Mutta Santerilla ei ollut aikaa vastata, sillä hän näki poikia tulevan kadulla. Hän avasi ikkunan ja alkoi kovalla äänellä lasketella niin kiireesti kuin suinkin, hyvillään siitä, että poikien joukossa oli se uusi lukupuikkomestariakin.

Santerin luku teki poikiin valtavan vaikutuksen. Joku tiesi vakuuttaa, että engelskaa Santeri luki, sillä englantilaiset sanovat myötäänsä »jees» niinkuin Santerikin lukiessaan. Puhdasta engelskaa se Santeri luki!

Jaa-a! Se poika se lukee mitä kieltä hyvänsä. Sillä kun se lukee kerran engelskaa, niin tietysti se osaa lukea mitä vain eteen pannaan, ryssää ja afrikkaa, kaikkia!

Saman päivän iltana tuli muuan poika ostamaan Santerilta lukupuikon. Hän teki nöyrän tunnustuksen, että oli ostanut siltä toiselta. Mutta sen puikolla hän ei ollut oppinut mitään. Santerin puikolla hän uskoi oppivansa, uskoi varmasti.

Santeri lupasikin tehdä hänelle lukupuikon huomiseksi ja oikein hyvän selittäen, että hyvää lukupuikkoa, jolla oppii lukemaan, ei saa tehdä mistä puupalasta hyvänsä, vaan erikoisesta puusta ja määrätyllä ajalla, niinkuin hän oli tehnyt Aukustin lukupuikon, ja että oli monta monituista konstia sen teossa, uusia konsteja, joita hän oli oppinut.

Siinä uudessa lukupuikossa, jonka hän nyt tilaajalleen teki, oli toinen pää leveä ja sen kummallekin puolen oli uurrettu ristinmerkki.

Se Santerin kilpailija nauroi tälle lukupuikolle ja Santerin konsteille. Hän sanoi, että on samantekevä lukemaan oppimiselle, minkälainen ja kenen tekemä puikko on, saman asian ajaa, jos ottaa risutikun tahi vanhan piipunrassin tahi minkä hyvänsä. Mutta lukupuikko tavallisesti vuoleskellaan kauniiksi, niin kauniiksi kuin kukin osaa.

»Entäs ristinmerkki?»

»Ristinmerkki! Yhdentekevää, vaikka kai-
vertaisi pukinsarven.»

Siihen joku huomautti:

»Mutta sellaisella puikolla lukijan veisi piru.»

Lukupuikkomestari nauroi.

»Se ei usko pirua», sanottiin joukossa.

»Eikä pelkää Jumalaa», jatkoi joku toinen.

Lukupuikkomestari jäi yksinään eikä hän saanut myydyksi ainoatakaan puikkoa enää.

Kaikki ostivat Santerin uusia lukupuikkoja, joita hänen kerrottiin vuoleskelevan sunnuntaita vasten yöllä ja sitten sunnuntaina kirkon-
aikana uurtavan niihin ristinmerkit. Niitä sanottiin piispantikuiksi.

Ostajia tuli toisesta päästä kaupunkia.

Piispantikun hinta oli 20 penniä, tuollaisen kaksiristisen. Santeri näet sitten rupesi valmistaamaan sellaisia, joissa oli kolme ristiä. Ne maksoivat 25 penniä, ja niitä kävivät ostamassa keskikaupungin herraspojat.

SISÄLLYS:

	Sivu
Veli	5
Arka kohta	79
likka raukka	103
Piispantikku	121

Teuvo Pakkala

Vaaralla. Toinen painos. 1: 50;
sid. 2: 25.

Elsa. Toinen painos. 3: 50; sid.
4: 25.

Tukkijoella. Kolmas painos.
2: 25.

Lapsia. Uusi painos. 50 p.; sid.
1 mk.

Kauppaneuvoksen härkä.
3: 50.

Pieni elämäntarina. 3: 75;
sid. 4: 50.

Kootut teokset, joihin myöskin
sisältyy nuoruudenteos »Oulua
seutamassa», sid. 15 mk.

Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hinta 2: 25; sid. 3: —